

1	DOELSTELLINGEN EN INSTRUMENTEN VAN MACRO-ECONOMISCHE POLITIEK.....	4
1.1	DOELSTELLINGEN VAN DE ECONOMISCHE POLITIEK	4
1.2	INSTRUMENTEN VAN DE ECONOMISCHE POLITIEK.....	5
2	HET INSTITUTIONELE KADER VAN DE NEDERLANDSE ECONOMIE.....	5
2.1	INSTITUTIES DIE UITVOERING EN ADVIES VAN DE ECONOMISCHE OVERHEIDSPOLITIEK TOT DOEL HEBBEN	6
2.2	INSTITUTIES DIE DE BELANGENBEHARTIGING EN HET BIJEDEN VAN OVERLEGKADERS VAN (BEPAAALDE) SOCIAAL-ECONOMISCHE GROEPERINGS TOT DOEL HEBBEN	7
2.3	ORGANISATORISCHE ASPECTEN VAN HET ADVIES- EN OVERLEGKADER.....	10
3	INTERNATIONALE (MACRO)ECONOMISCHE POLITIEK.....	13
4	ONTWIKKELING VAN DE NEDERLANDSE ECONOMIE EN HET ECONOMISCH OVERHEIDSBELIJD SINDS 1945.....	26
4.1	DE EERSTE VIJFTIEN JAAR NA DE OORLOG: WEDEROPBOUW.	26
4.2	HET ECONOMISCH PARADIJS VAN DE ZESTIGER JAREN (DE PERIODE 1959-1973)	30
4.3	DE MAGERE JAREN VAN 1973 - 1993.	34
4.4	ECONOMISCH HERSTEL: THE DUTCH MODEL, 1993 - 1998	39
5	HANDELINGEN.....	40
5.1	DOELSTELLINGEN EN INSTRUMENTEN VAN MACRO-ECONOMISCHE POLITIEK.....	40
5.2	ADVIES- EN OVERLEGKADER.....	45
5.3	INTERNATIONALE (MACRO)ECONOMISCHE POLITIEK	49
5.4	ALGEMEEN	50
6	BIJLAGEN	53
6.1	ACTORENOVERZICHT.....	53
6.2	LITERATUUR- EN BRONNENOVERZICHT	55

Opzet en verantwoording

Dit is het onderzoek naar het beleidsterrein Macro-economische politiek. Het rapport is het resultaat van de afspraak over het bewaren van historisch archiefmateriaal¹, vastgelegd in het convenant van 27 juli 1995, tussen de algemeen rijksarchivaris en de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken. Afgesproken werd dat de beleidsterreinen van het ministerie en de daarop werkzame ‘actoren’ in kaart worden gebracht. Het betreft het beleid in de periode 1945 - heden.

Beleidssterreinen van EZ

- Energievoorziening;
- Macro-economische politiek;
- Buitenlandse Handel;
- Industriebeleid;
- Technologisch innovatiebeleid;
- Marktordening;
- Midden- en Kleinbedrijf, commerciële diensten en ondernemerschap;
- Regionaal economisch beleid.

Een van de hoofdtaken van het ministerie van Economische Zaken is het ontwikkelen van een algemeen economisch beleid, dat vooral gericht is op versterking van de economische structuur. Uit deze hoofdtaken vloeit voort dat de minister van Economische Zaken de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) coordineert en de secretaris-generaal van Economische Zaken voorzitter is van de Centrale Economische Commissie (CEC). De belangrijkste directie die de minister en de secretaris-generaal van Economische Zaken ondersteunt en adviseert op dit terrein is de directie Algemene Economische Politiek (AEP).

Wie informatie wil verkrijgen over het macro-economische overheidsbeleid zal om verschillende redenen ook andere pivotrapporten moeten raadplegen. Een van de redenen is dat de macro-economie een breed terrein is met de meest uiteenlopende aspecten, waardoor het beleidsinstrumentarium in veel gevallen bij andere departementen ligt. Eigenlijk geldt dezelfde reden ook voor het ministerie van Economische Zaken zelf; men denke bijvoorbeeld aan een macro-economische doelstelling als het versterken van de concurrentiepositie met het buitenland, waarvoor men zeker ook bij het directoraat-generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) te rade zal moeten gaan.² Voor advies en analyse moet economisch structuur- en conjunctuuronderzoek verricht worden. Belangrijke organen die zich daarmee bezighouden zijn het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS), het Centraal Planbureau, de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) en de Centrale Plancommissie (CPC). Deze adviserende, analyserende

¹ Archiefmateriaal betreft zowel papieren als digitale informatie.

² Er wordt een pivotrapport samengesteld over het beleidsterrein Buitenlandse Handel.

en beleidsondersteunende organen zijn in een apart pivotonderzoek naar instituties en handelingen met betrekking tot de algemene wetenschappelijke voorbereiding van het Regeringsbeleid, beschreven.³

Sommige actoren behoren niet tot de (rijks)overheid, de zogeheten niet-overheidsorganen. De informatiehuishouding van dergelijke organen valt niet onder de archiefwet en dientengevolge worden van hen geen handelingen opgenomen in een pivotrapport. Grote niet-overheidsorganen die een belangrijke rol spelen op een beleidsterrein worden wel indien mogelijk opgenomen in de contextbeschrijving.

Aan de hand van wet- en regelgeving, nota's, begrotingen, literatuur en interviews worden de handelingen van de verantwoordelijke actoren op een beleidsterrein beschreven. Een opsomming van gebruikte bronnen is te vinden in het literatuur- en bronnenoverzicht.

Het in kaart brengen van dit beleidsterrein is 'n lastige aangelegenheid omdat het zo'n breed aantal aspecten bestrijkt. De weinige wetgeving die dit beleidsterrein tot haar beschikking heeft betreft de statistiek en wordt dientengevolge in het hierboven genoemde onderzoek betreffende het CBS als bron gebruikt.

Op grond van een beleidsterreinrapport wordt een selectieinstrument gemaakt dat de mogelijkheid biedt papieren en digitale neerslag van handelingen wel of niet over te dragen aan de rijksarchiefdienst.

³ Pivotonderzoek Geschiedschrijving van de toekomst, een onderzoek naar instituties en handelingen met betrekking tot de algemene wetenschappelijke voorbereiding van het Regeringsbeleid, (1892) 1945-1996, samengesteld door Ch. Zeegers e.a. Den Haag 1997.

1 Doelstellingen en instrumenten van macro-economische politiek⁴

Het verschil tussen micro-economie en macro-economie

Micro-economie heeft vooral het gedrag van individuele producenten en consumenten tot onderwerp terwijl macro-economie gericht is op het bestuderen van een nationale economie in haar totaliteit of de wisselwerking tussen de economieën van verschillende landen. De micro- en macro-economie houden zich veelal met dezelfde onderwerpen bezig, maar de vraagstukken worden op een andere manier bekeken.

Het macro-economische beleid kan worden verdeeld in conjunctuurbeleid en structuurbeleid. Structuurbeleid richt zich op de aanbodzijde, en betreft vooral de langere termijn.⁵

Het conjunctuurbeleid betreft vooral de korte of middellange termijn en heeft als doel een volledige benutting van de productiecapaciteit en volledige werkgelegenheid. Als middel daartoe richt zij zich op de vraag naar goederen en diensten. Dit kan onder andere worden bereikt door belastingtariefvariaties of door het veranderen van het niveau van de overheidsbestedingen.

1.1 Doelstellingen van de economische politiek

Een economisch systeem heeft als doelstelling een zo groot mogelijke collectieve welvaart. Een pure markteconomie is een denkbeeldige constructie. In Nederland is het reilen en zeilen van de economie dan ook onderworpen aan de invloed van de politiek. De overheid heeft een (belangrijke) rol in het zodanig functioneren van de economie dat de doelstelling van een zo groot mogelijke collectieve welvaart wordt bereikt.

Omdat welvaart een subjectief begrip is, is deze doelstelling geoperationaliseerd in de vorm van een aantal (tussen)doelstellingen van de economische politiek:

- een aanvaardbaar inkomensniveau;
- volledige en volwaardige werkgelegenheid;
- een rechtvaardige inkomensverdeling;
- een stabiel prijspeil;
- een stabiele wisselkoers;
- een evenwichtige betalingsbalans;
- een goede milieukwaliteit.

⁴ De inhoud van dit hoofdstuk is voor een belangrijk deel ontleend aan E.C. van Ierland (red.) Leerboek Algemene Economie, Macro-economie. Tweede herziene druk, Leiden 1990.

⁵ Er worden deelrapporten samengesteld betreffende marktordening en Midden- en Kleinbedrijf, commerciële diensten en ondernemerschap.

1.2 Instrumenten van de economische politiek

De instrumenten van de macro-economische politiek worden veelal als volgt ingedeeld:

a. de kwantitatieve economische politiek, die gericht is op beïnvloeding van het economisch proces door toepassing van:

- het budgettair of begrotingsbeleid
- het monetair beleid
- het loon- en prijsbeleid;

b. de kwalitatieve economische politiek, die gericht is op de beïnvloeding van de economische structuur door toepassing van:

- arbeidsmarktbeleid
- sectorstructuurbeleid
- innovatiebeleid
- beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening;

c. hervormingspolitiek, die gericht is op de beïnvloeding van de economische orde door toepassing van:

- regelingen ten aanzien van overheidseigendom
- ondernemingsrecht
- sociale verzekeringen
- sociale voorzieningen;

d. overige instrumenten, bijvoorbeeld:

- heffingen en subsidies
- wet- en regelgeving (internationale richtlijnen !)
- onderwijs en voorlichting.

2 Het institutionele kader van de Nederlandse economie

De Nederlandse economie is een gemengde economie, waarin wordt uitgegaan van het marktmechanisme, maar waarin ook de overheid een belangrijke coördinerende taak heeft.

Het institutionele kader van de Nederlandse economie bestaat uit:

- instituties die het uitvoeren en adviseren van de economische overheidsbeleid tot doel hebben;
- instituties die de belangenbehartiging en het bieden van overlegkaders van bepaalde sociaal-economische groeperingen tot doel hebben;

2.1 **Instituties die uitvoering en advies van de economische overheidsbeleid tot doel hebben**

De regering is eerst verantwoordelijk voor de economische politiek. Binnen de ministerraad vormen de ministers van Financien, Economische Zaken en Sociale Zaken en Werkgelegenheid de sociaal-economische driehoek. Ook wordt wel gesproken over de sociaal-economische zeshoek: de drie hierboven genoemde ministers, de premier, de ministers van Volksgezondheid en Binnenlandse Zaken.

De Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) is een onderraad van de ministerraad.⁶ In deze raad, onder voorzitterschap van de minister-president, hebben een aantal ministers, staatssecretarissen en topambtenaren van de sociaal-economische driehoek zitting, alsmede de president van de Nederlandsche Bank en de directeur van het Centraal Planbureau.⁷ In deze raad vindt het hoogste topperleg plaats over de economische politiek en over de begrotingspolitiek in het bijzonder.

Belangrijke (advies)organen van de regering zijn:

- Centraal Planbureau (CPB);
- Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR);
- Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP);
- Centraal Economische Commissie (CEC);
- Stichting van de Arbeid;
- Sociaal-Economische Raad (SER);

Van de hierboven genoemde (advies)organen ressorteren het Centraal Planbureau (CPB) en de Centraal Economische Commissie (CEC) onder het ministerie van Economische Zaken.

Het CPB verschaft ten behoeve van het regeringsbeleid wetenschappelijk onderbouwde informatie omtrent het economisch aspect van maatregelen op de onderscheiden beleidsterreinen. Jaarlijks wordt een Macro-Economische Verkenning (MEV) en een Centraal Economisch Plan (CEP) gepubliceerd. Het CPB doet onderzoek naar vooruitzichten op de middellange termijn voor onze volkshuishouding als geheel en voor de verschillende sectoren afzonderlijk.⁸ De directie van het CPB wordt omtrent de werkzaamheden van het CPB geadviseerd door de Centrale Plancommissie (CPC).

⁶ Zie pivotrapport Coördinatie op Hoog Niveau, samengesteld door L. Hovy. Den Haag 1992.

⁷ Zie pivotrapport Geschiedschrijving van de toekomst, een onderzoek naar instituties en handelingen met betrekking tot de algemene wetenschappelijke voorbereiding van het Regeringsbeleid, (1892) 1945-1996. Samengesteld door C. Zeegers. Den Haag 1997.

⁸ Staatsalmanak 1996-1997, M13.

Een belangrijke leverancier van (statistische) gegevens aan het CPB is het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) dat evenals de Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS) die toezicht houdt op statistische gegevensverzamelingen, ressorteert onder het ministerie van Economische Zaken.⁹

De eerst verantwoordelijke voor de monetaire politiek is de Nederlandsche Bank, waarvan de Nederlandse Staat (alleen)aandeelhouder is.¹⁰ Naast de minister van Financien is de president van de Nederlandsche Bank de topfunctionaris inzake de monetaire politiek.

De Centrale Economische Commissie (CEC) heeft tot taak de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA) op sociaal-economisch en financieel gebied van advies te dienen. De CEC heeft een coördinerende functie ten behoeve van de REA met betrekking tot vraagstukken van het algemeen sociaal-economisch en financieel overheidsbeleid. Voorzitter-lid van de CEC is de secretaris-generaal van Economische Zaken. Ook het CPB heeft als lid zitting in de CEC.¹¹

2.2 Instituties die de belangenbehartiging en het bieden van overlegkaders van (bepaalde) sociaal-economische groeperingen tot doel hebben

Als een tussenvorm, naast decentralisatie (in de marktsector) en centralisatie (in de collectieve sector) van beslissingsbevoegdheid, kan overleg worden onderscheiden. Besluitvorming over economische activiteiten gebeurt dan tussen overheid en georganiseerde belangengroepen enerzijds en tussen de belangengroepen onderling anderzijds.

Een rol van betekenis in het economische proces wordt vervuld door de werknemers- en werkgeversorganisaties, met afzonderlijke organisaties voor ondernemers in het groot-, midden- en kleinbedrijf en boeren en tuinders.

Werknemersorganisaties

Een belangrijke werknemersorganisatie vormt de Federatie Nederlandse Vakbeweging (FNV), voortgekomen uit het Nederlands Verbond van Vakverenigingen en het Nederlands Katholiek Vakverbond. Daarnaast bestaat het Christelijk Nationaal Vakverbond in Nederland (CNV), en de Vakcentrale voor Middelbaar en Hoger Personeel (MHP). Ons land kent nog een groot aantal werknemersorganisaties die niet zijn aangesloten bij een van de drie hiervoor genoemde vakcentrales.

⁹ Zie pivotrapport Geschiedschrijving van de toekomst, Zeegers.

¹⁰ Zie pivotrapport Staatsdeelnemingen, samengesteld door G. Beks.

¹¹ Zie pivotrapport Coördinatie op Hoog Niveau, Hovy.

Werkgeversorganisaties¹²

De grootste organisatie van grote werkgevers is VNO-NCW. Deze organisatie is ontstaan uit een fusie tussen het Verbond van Nederlandse ondernemingen (VNO) en het Nederlands Christelijk Werkgeversverbond (NCW). VNO-NCW behartigt zowel op nationaal als internationaal niveau de gemeenschappelijke belangen van het Nederlandse bedrijfsleven. Daarnaast verleent VNO-NCW diensten aan haar leden. Direct en indirect zijn bij VNO-NCW anno 1999 meer dan 80.000 bedrijven aangesloten. Het merendeel van de ondernemingen is aangesloten via de 150 brancheorganisaties die lid zijn van VNO-NCW. Een groot aantal –vooral grotere- bedrijven is rechtstreeks lid. Ondernemers in het midden- en kleinbedrijf hebben zich o.a. georganiseerd in de MKB Groep. Deze kan de ondernemer in het MKB op bijna alle terreinen van de bedrijfsvoering behulpzaam zijn met specialistische diensten. Ondernemers in de land- en tuinbouw hebben hun eigen organisaties.

Organisaties van vrije beroepsbeoefenaren

Vrije beroepsbeoefenaren verlenen op eigen risico diensten aan derden. Voorbeelden zijn: notarissen, artsen, accountants en dergelijke. De tariefstelling vormt bijvoorbeeld een punt van onderling beraad. Wanneer in het kader van het prijsbeleid de overheid het uitvaardigen van een prijsbeschikking overweegt, vindt van tevoren overleg plaats met de desbetreffende organisatie. Een organisatie wendt zich verder soms tot de overheid om financiële steun voor de leden.

De wetgever of de overheid stelt niet altijd voorwaarden aan de uitoefening van een vrij beroep. De beroepsbeoefenaren stellen dan, bijvoorbeeld om beunhazerij tegen te gaan en/of een zekere standing op te bouwen, in sommige gevallen de vaktechnische toelatingseisen zo hoog dat er als het ware een monopoliepositie ontstaat voor de gevestigde beroepsbeoefenaren. Dit kan worden tegengegaan door het treffen van een regeling van overheidswege, waardoor enerzijds een waarborg wordt verkregen voor een vakbekwame uitoefening en anderzijds toezicht kan worden uitgeoefend op de te stellen eisen van vakbekwaamheid.

Consumentenorganisaties

Belangrijke consumentenorganisaties zijn de Consumentenbond en de Stichting Konsumenten Kontakt. Zij richten zich o.a. op het beïnvloeden van het algemene economische beleid zodat daarin voldoende rekening wordt gehouden met de belangen van de consument. Bijvoorbeeld door het steunen van een actief prijsbeleid en mededingingsbeleid door de overheid. Consumentenorganisaties spreken verder mee in talrijke nationale adviescolleges, waaronder de Commissie Economische Mededinging en

¹² De informatie betreffende VNO-NCW en MKB-groep is afkomstig van de websites van deze organisaties (dd. 12 augustus 1999).

de PTT-raad en zij zijn onder andere vertegenwoordigd in het door de Europese Commissie ingestelde Raadgevende Comité van de Consumenten. Sinds enkele jaren hebben de consumentenorganisaties ook regelmatig gesprekken met de daarbij betrokken bewindslieden over de consumentenproblematiek. De Staatssecretaris van Economische Zaken heeft een primaire verantwoordelijkheid voor consumentenaangelegenheden¹³.

Samenwerkingsorganen tussen werknemers en werkgevers

De Stichting van de Arbeid is het belangrijkste samenwerkingsorgaan tussen werknemers en werkgevers. Direct na de oorlog werd deze stichting opgericht door de centrale organisaties van werkgevers en werknemers. De Stichting van de Arbeid heeft gedurende de eerste na-oorlogse periode, ten tijde van de door de centrale overheid geleide loonpolitiek¹⁴, een zeer wezenlijke rol gespeeld met betrekking tot de arbeidsverhoudingen. Deze stichting was het orgaan van het bedrijfsleven waarmee door de overheid over de concretisering van deze politiek, overleg werd gepleegd. In het Buitengewoon Besluit Arbeidsverhoudingen (BBA), in 1945 tot stand gekomen, kreeg zij een officiële taak toegewezen als adviesorgaan ter zake van algemene loonnormen en concrete voorstellen met betrekking tot lonen in bedrijfstakken.

De betekenis van de Stichting van de Arbeid als algemeen adviesorgaan voor het loonbeleid nam af doordat de SER als adviesorgaan meer op de voorgrond trad. Haar taak als adviesorgaan van het bedrijfsleven over de concrete inhoud van door partijen in bedrijfstakken c.q. ondernemingen afgesloten CAO's bleef bestaan. Op grond van de Wet op de Loonvorming van 1970 geldt het systeem van vrije loonvorming, waardoor de Stichting van de Arbeid geen officiële functie meer heeft in het kader van de loonvorming. Als overlegorgaan van het bedrijfsleven is zij blijven bestaan.

De Stichting is ook actief op het punt van de pensioenvoorziening.

De Sociaal Economische Raad¹⁵, samengesteld uit werknemers, werkgevers en kroonleden is een belangrijk adviesorgaan van de regering (zie hierboven). Dankzij hun lidmaatschap van de SER kunnen de centrale organisaties van werkgevers en werknemers invloed uitoefenen op alle voorgenomen belangrijke maatregelen op sociaal of economische gebied. Zij oefenen medezeggenschap uit op bijvoorbeeld de sector van de sociale verzekering, op het gebied van de herziening van de structuur van de onderneming en op belangrijke ordeningswetten, zoals de Prijzenwet, de Mededingingswet en de arbeidswetgeving.

Kamers van Koophandel en Fabrieken

¹³ Er wordt een pivotrapport samengesteld betreffende consumentenbeleid.

¹⁴ De afgesloten CAO's moesten van overheidswege, door de minister van Sociale Zaken worden goedgekeurd wilden zij rechtsgeldig zijn.

¹⁵ Er verschijnt een pivotonderzoek over de Sociaal Economische Raad.

In 1963 kregen de Kamers van Koophandel een wettelijke basis met de Wet op Kamers van Koophandel en Fabrieken. In de Kamers werken de sociaal-economische belangenorganisaties samen. Het streven naar medezeggenschap van werknemersorganisaties ten aanzien van economische vraagstukken heeft ook in deze sector gestalte gekregen met het betrekken van de werknemersorganisaties bij de activiteiten. De Kamers van Koophandel behartigen de economische belangen van de regionale handel en industrie. Zij zijn betrokken bij de uitvoering van verschillende wetten, zoals de Wet op het uitverkopen en opruimen, De Vestigingswetten voor de detailhandel, de ambachts- en dienstverleningsbedrijven en het horecabedrijf, en de Handelsregisterwet.

De Kamers van Amsterdam en Rotterdam behartigen bepaalde belangen die tevens op nationaal niveau van groot belang zijn. Daartoe richten zij zich regelmatig tot de centrale overheid en hebben zij intensieve internationale contacten.

2.3 Organisatorische aspecten van het advies- en overlegkader¹⁶

In deze paragraaf wordt een aantal algemene handelingen m.b.t. de instelling en aansturing van advies- en overlegorganen beschreven. Het gaat uitdrukkelijk niet om de taakvervulling van dergelijke organen.

Bij de uitoefening van haar taken moet de overheid intern en extern overleg voeren, beleid afstemmen, advies vragen, etc. Een deel van het overleg of de advisering vindt in ongestructureerde vorm plaats; voor het andere deel worden overleg- en adviesstructuren van verschillende vorm ingesteld. Deze vorm wordt bepaald door de rechtsvorm (publiek- of privaatrechtelijk), door de samenstelling (ambtelijk of niet-ambtelijk), tijdsduur (permanent of tijdelijk) e.d.

Over een langere periode genomen, bestaan er op een beleidsterrein tientallen advies en overlegorganen. De verantwoordelijke minister verricht m.b.t. deze organen een aantal vaste handelingen, die telkens herhaald moeten worden. De handelingen zijn van organisatorische aard en betreffen:

- de instelling van interdepartementale commissies en adviesraden;
- de benoeming van de leden van de commissies en raden, het aanwijzen van een voorzitter en secretaris;
- het bezoldigen van leden en voorzitter;
- het aanwijzen van ambtelijke adviseurs/toehoorders, die de vergaderingen van de commissies en raden kunnen bijwonen;
- het goedkeuren van de interne regelingen;
- het toezicht houden op de taakuitoefening van de commissies en raden.

¹⁶ Overgenomen uit pivotrapport Energievoorzieningsbeleid hoofdstuk energiedelfstoffen, samengesteld door L. Hovy.

Hieronder wordt de instelling van zowel overwegend ambtelijke als overwegend niet-ambtelijke advies- en overlegorganen besproken.

Interne advies- en overlegorganen

Interne advies- en overlegorganen bestaan overwegend uit ambtenaren. Hierbij bestaan de *intradepartementale* organen uitsluitend uit ambtenaren die onder het gezag van één minister vallen, b.v. een overlegorgaan tussen een beleidsdirectie en een buitendienst. *Interdepartementale* bestaan uit ambtenaren van twee of meer departementen. In het interdepartementale overlegstelsel is halverwege de jaren tachtig in een saneringsoperatie duchtig gesnoeid.¹⁷ Aanwijzingen van de minister-president bieden een normatief kader voor instelling, toezichtuitoefening, bevoegdheden e.d. van interdepartementale commissies.

Externe advies- en overlegorganen

Buiten het ambtelijk circuit vraagt de regering advies, of krijgt zij ongevraagd advies van externe, niet-ambtelijke adviesorganen. Ook hier wordt onderscheiden in *vaste* en *tijdelijke* adviescolleges. De colleges worden merendeels samengesteld uit deskundigen of belanghebbenden op een bepaald (deel)beleidsterrein. Bevoegdheden en taken van de adviescolleges zijn in de Kaderwet adviescolleges, Stb. 1996, 378, omschreven. Deze wet laat in bijzondere gevallen de instelling van tijdelijke adviescolleges met een bestaansduur van ten hoogste vier jaar toe.

De advisering van de vaste adviescolleges, die hun grondslag vinden in artikel 79 Grondwet, richt zich op de hoofdlijnen van het beleid en de regelgeving van het rijk. De vaste adviescolleges worden bij wet ingesteld, de leden bij koninklijk besluit aangesteld. De tijdelijke adviescolleges adviseren over “een in de tijd beperkt vraagstuk” (art. 5 Kaderwet adviescolleges).

Per 26 juli 1997 is bij de Wet afschaffing adviesverplichtingen, Stb. 1995, 355, de verplichting een adviescollege om advies te vragen vervallen.

Nadat eerst een inventarisatie en sanering van de tijdelijke adviescolleges had plaatsgevonden, werd rond 1995 het gehele adviesstelsel aan een herziening onderworpen.

Door opheffing of samenvoeging werd het aantal adviesraden (ca. 120) fors teruggebracht. Als uitgangspunt diende dat er per beleidsterrein één adviescollege werd ingesteld, b.v. de Raad voor Cultuur voor de gehele cultuursector.

Overlegorganen met een extern karakter dienen veelal voor overleg, aansturing of begeleiding van processen waarbij behalve de rijksoverheid andere overheden en belangenorganisaties betrokken zijn. Dergelijke organen kunnen onderdeel van de overheid zijn of een privaatrechtelijke rechtsvorm hebben, meestal de stichtingsvorm.

¹⁷ Zie de rapportages van de Projectgroep Sanering Interdepartementale Commissies (1984-1986).

Overheidsstichtingen die door EZ opgericht en aangestuurd worden vallen buiten het bestek van deze paragraaf.

Er worden vier categorieën externe advies- en overlegorganen onderscheiden:

- vaste adviescolleges EZ
- tijdelijke adviescolleges EZ
- adviescolleges niet-EZ
- externe overlegorganen

3 Internationale (macro)economische politiek¹⁸

Er bestaan belangrijke internationale economische contacten, bijvoorbeeld in de vorm van migratie, handel en kapitaalverkeer tussen de verschillende delen van de wereld. Dit samenhangend economisch systeem op wereldniveau wordt de wereldeconomie genoemd.

De economische relaties tussen landen hebben o.a. betrekking op de in- en uitvoer van goederen en diensten, in- en uitvoer van kapitaal en inkomensstromen.

De transacties leiden tot een stroom van betalingen aan en ontvangsten van het buitenland, die worden geregistreerd op de betalingsbalans.

Na de Tweede Wereldoorlog is men begonnen met pogingen het internationale overleg over de coördinatie van het economisch beleid te bevorderen.

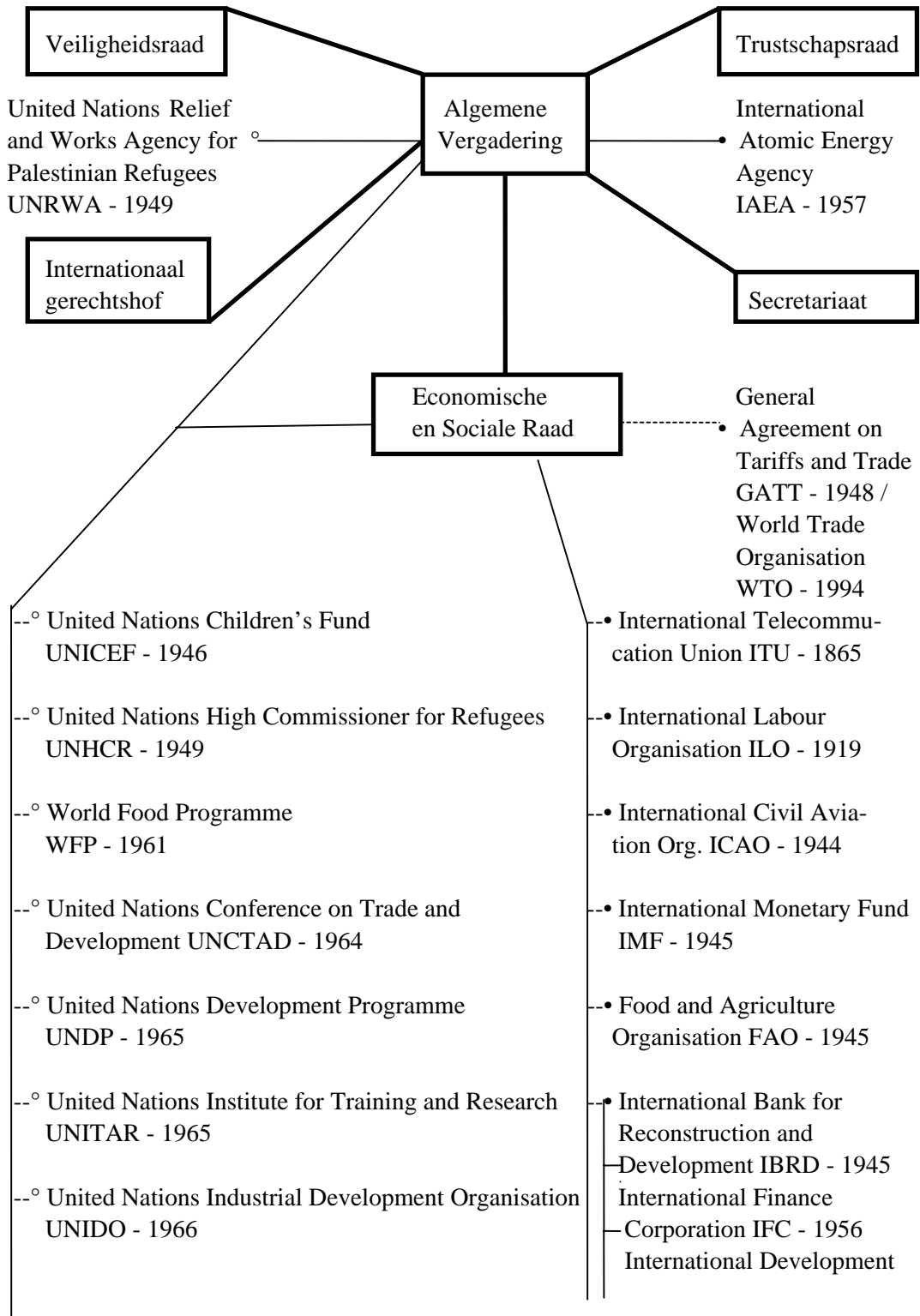
Verenigde Naties

Als opvolger van de Volkenbond, opgericht na de Eerste Wereldoorlog is de Verenigde Naties op haar beurt na de Tweede Wereldoorlog in het leven geroepen. Het handhaven van internationale vrede en veiligheid gold als hoofddoelstelling. Omdat vrede en veiligheid echter afhankelijk zijn van meer factoren dan van de afwezigheid van geweld, worden eveneens het bevorderen van economische en sociale vooruitgang en van de eerbiediging van de rechten van de mens onder de doelstellingen in art. 1 van het Handvest genoemd. Het hoofdkwartier van de VN is in New York, terwijl officiële nevenkwartieren in Genève en Wenen zijn gevestigd. Ook elders zijn organen gevestigd, zoals bijvoorbeeld het milieuprogramma in Nairobi.

De hoofdorganen, expliciet genoemd in het Handvest zijn belast met de uitvoering van taken. Hiertoe hebben deze organen sub-organen ingesteld wanneer de behoefte zich voordeed.

¹⁸ Voor 'n belangrijk deel overgenomen uit pivotrapport Energiebeleid, hoofdstuk Energiedelfstoffen, samengesteld door L. Hovy. Den Haag 1997. Zie ook: Economie en geld, deel: De Nederlandse economie, een beschrijving en deel: De wereldeconomie: de internationale dimensie van het economisch leven. Heerlen. 1992. Zie ook: Internationaal publiekrecht in vogelvlucht, P.H. Kooijmans. Leiden 1994

Fig. 1 organogram VN

- vervolg organogram VN -

- ° United Nations Capital Development Fund
UNCDF - 1966
- ° United Nations Environment Programme
UNEP - 1972
- ° United Nations University
UNU - 1972
- ° World Food Council
WFC - 1974
- ° Special Fund for the Land- Locked Countries
(LLC's) - 1975
- ° Special Fund for the Most Seriously Affected
(MSA) Developing Countries - 1975

└ Association IDA - 1960

- United Nations Educational,
Scientific and Cultural
Organisation
UNESCO - 1946
- World Health Organisation
WHO - 1946
- World Meteorological
Organisation WMO - 1951
- Intergovernmental Maritime
Consultative Organisation
IMCO - 1957
- Universal Postal Union
UPU - 1964
- World Industrial Property
Organisation WIPO - 1970
- International Fund for
Agricultural Development
IFAD - 1975

Belangrijkste organen, fondsen
en programma's van de VN (°) en
de Gespecialiseerde Organisaties (•)

De Economische en Sociale Raad (ECOSOC)

ECOSOC heeft tot taak het bevorderen van de samenwerking op economisch, sociaal en humanitair gebied. In de praktijk is de functie van ECOSOC meer een toezichhoudende en coördinerende dan een beleidsvormende. Besluitvorming vindt plaats in tal van andere organen, al dan niet door ECOSOC ingesteld, die aan de Raad rapporteren.

ECOSOC vormt het verbindingskanaal met de zgn. gespecialiseerde organisaties. De Raad gaat de samenwerkingsovereenkomsten tussen de VN en deze gespecialiseerde organisaties aan. ECOSOC komt enkele keren per jaar bijeen.

Het Internationale Monetaire Fonds (IMF)

Het IMF is een van de gespecialiseerde instellingen, verbonden met de Verenigde Naties. Het is de belangrijkste (intergouvernementele) instelling op monetair gebied, opgericht in 1944 samen met de Wereldbank tijdens een internationale conferentie in Bretton Woods (VS). Begin 1983 telde het Fonds 146 lidstaten. Het Fonds vormt het orgaan voor consultatie en overleg over internationale monetaire vraagstukken, ter bevordering van de internationale monetaire samenwerking.

Als reactie op de jaren dertig met hun economische verbrokkeling en de oorlogsjaren met hun polarisatie tussen de volken, stonden de landen open voor internationale samenwerking ten behoeve van het herstel van economische groei. De internationale machtsverhoudingen in die tijd waren eveneens bevorderlijk voor een slagvaardig overleg over nieuwe internationale instituties. De Verenigde Staten namen een overheersende positie in in het naoorlogse overleg, doordat ze als overwinnaars uit de oorlog waren gekomen. Zij drukten in belangrijke mate hun stempel op de structuur van de nieuwe instituties, omdat hun productieapparaat ongeschonden was en ze aanzienlijke vorderingen op hun bondgenoten hadden.

Vaste wisselkoersen en een kredietmechanisme om de gekozen waarden voor deze koersen te ondersteunen waren kenmerken van de structuur die aan het naoorlogse monetaire bestel werd gegeven.

De valuta van de deelnemende landen stonden in een vaste verhouding tot de dollar, terwijl de dollar inwisselbaar was in goud tegen de vaste prijs van \$ 35 per troy ounce bij de Amerikaanse monetaire autoriteiten, waardoor de verschillende munteenheden dus indirect waren gekoppeld aan het goud. De dollar vervulde de rol van sleutelvaluta. De meeste internationale transacties werden in dollars afgewikkeld.

Een land diende het binnenlandse beleid op vaste wisselkoersen af te stemmen. Dit betekende het nemen van maatregelen ter bevordering van het herstel van het betalingsbalansevenwicht. Het terugdringen van de binnenlandse bestedingen, en daardoor de produktie en het voorkomen van prijsstijgingen in het geval van een betalingsbalanstekort.

Het betrokken land kon een éénmalige aanpassing van de wisselkoers van zijn valuta doorvoeren wanneer de situatie werd aangemerkt als een “fundamentele

onevenwichtigheid”, hetgeen wil zeggen dat de gevolgen van de (betalingsbalans-) aanpassingspolitiek voor de overige doelstellingen van het beleid erg nadelig waren. Het IMF stelde ter ondersteuning van de politiek van aanpassing kredieten beschikbaar ten behoeve van de tijdelijke financiering van het betalingsbalanstekort, ter voorkoming van een te abrupt uitgevoerde aanpassingspolitiek. Het IMF putte de kredieten uit de quota (inleggelden) van de deelnemende landen aan het fonds.

Het IMF introduceerde in 1970 het Special Drawing Right (SDR) om het dreigende tekort aan internationale liquiditeiten te keren en de samenstelling ervan minder eenzijdig te maken. Het bijzondere trekkingsrecht houdt een onvoorwaardelijk ter beschikking gestelde mogelijkheid in tot het opnemen van een krediet met een onbepaalde looptijd, met als enige eis dat het slechts ten behoeve van betalingsbalansdoeleinde gebruikt mag worden. De intentie was dat het IMF zou overgaan tot de uitgifte van SDR's zodra op lange termijn een behoefte in de wereld zou ontstaan aan een uitbreiding van de voorraad reserves.

Er ontstond echter geen tekort maar een overschot aan internationale betaalmiddelen (dollars) door het voortdurende betalingsbalanstekort van de Verenigde Staten.

Het vertrouwen in de dollar en in de bereidheid van de Amerikaanse autoriteiten om dollars in te wisselen tegen goud tegen een vaste prijs werd hierdoor ondermijnd.

Het systeem van vaste wisselkoersen leed in 1973 definitief schipbreuk.

Vanaf dat moment ontstonden geleidelijk valuatablokken, waarin de waarde van de minder belangrijke valuta's werd gekoppeld aan die van de vijf belangrijkste: de US-dollar, de Japanse yen, de Duitse mark, het Engelse pond sterling en de Franse franc. In EG-verband werden pogingen ondernomen de laatste drie valuta's te voorzien van een onderlinge band.

In de jaren zeventig heeft het IMF de mogelijkheden voor het verstrekken van kredieten sterk uitgebreid. In 1974 en 1975 introduceerde het IMF bijvoorbeeld de Oliefaciliteiten. Ondanks dat stond het IMF op het tweede plan in het proces van het hergebruik van oliedollars, en in het financieren van betalingsbalanstekorten. De financiële middelen van het Fonds schoten sterk te kort. De kredietwaardige landen kozen voor bankkredieten omdat het IMF een koppeling eiste tussen betalingsbalansfinanciering en -aanpassing, hetgeen een inbreuk betekende op hun zelfstandigheid ten aanzien van het te voeren beleid. De landen die niet kredietwaardig waren, moesten het IMF om steun vragen en kregen ingrijpende beleidscondities opgelegd.

Het IMF is in de jaren tachtig weer een centralere rol gaan spelen in het internationale monetaire bestel, doordat een groot aantal landen in liquiditeitsproblemen waren geraakt. Dit uitte zich bijvoorbeeld in de samenwerking met particuliere banken voor wat betreft de kredietverlening aan weinig kredietwaardige landen.

GATT (General Agreement on Tariffs and Trade), WTO (World Trade Organisation), UNCTAD (United Nations Conference on Trade, Aid and Development)

De Algemene Overeenkomst inzake Tarieven en Handel werd in 1947 door een reeks landen ondertekend. Het doel was mondiale vrijhandel, met als oogmerk de wereldhandel en daardoor de wereldproductie te maximaliseren.

Periodiek vinden multilaterale onderhandelingsrondes plaats in het kader van de GATT. In de loop van de tijd hebben deze een aanzienlijke verlaging van de invoertarieven in de wereld bewerkstelligd. Tijdens de Tokio-ronde (1973-1979) stonden de relatief belangrijker geworden non-tarifaire handelsbelemmeringen hoog op de agenda. Door de heterogeniteit van dit soort handelsbelemmeringen is in de Tokio-ronde op dit vlak nauwelijks voortgang geboekt.

De deelnemers van de GATT moeten zich houden aan een aantal spelregels voor de handelspolitiek. De nationale handelspolitiek mag bijvoorbeeld niet tussen uitvoerlanden discrimineren. Dit is vervat in de meestbegunstigingsclausule. Deze clausule impliceert dat de invoer uit een willekeurig land dat de GATT heeft onderschreven niet minder gunstig mag worden behandeld dan die uit enig ander land dat de GATT heeft ondertekend. De invoer uit het meest efficiënt producerende land wordt dan niet door handelspolitieke ingrepen tegengewerkt.

Uitzonderingen zijn o.m. de vorming van een douane-unie (bijv. de Europese Gemeenschap) en het Algemeen Preferentieel Stelsel.

In dit stelsel geven de industrielanden preferenties aan de invoer van industrieproducten uit ontwikkelingslanden. Het stelsel vindt zijn oorsprong in een voorstel van de United Nations Conference on Trade, Aid and Development (UNCTAD), gedaan tijdens een bijeenkomst in 1968. In 1964 kwam de UNCTAD voor het eerst bij elkaar uit onvrede over de geringe aandacht voor de uitvoer van ontwikkelingslanden tijdens de multilaterale onderhandelingen van de GATT. De UNCTAD heeft, afgezien van de invoering van het Algemeen Preferentieel Stelsel, een geringe invloed gehad op de praktijk van de handelspolitiek.

In 1995 werd de GATT vervangen door de World Trade Organisation (WTO). Hield de GATT zich alleen bezig met de handel in goederen, WTO-overeenkomsten beslaan ook diensten en intellectueel eigendom. Een belangrijke verandering ten opzichte van het GATT-regime is dat, als voorwaarde voor deelname aan de WTO, de leden zich moeten binden aan alle daarvan integrerend onderdeel uitmakende multilaterale verdragen.¹⁹

VN-Internationale Labour Organisation (ILO)²⁰

De Internationale Arbeidsorganisatie, sinds 1946 een gespecialiseerde VN-organisatie, heeft de verbetering van de arbeids en levensomstandigheden en arbeidsvoorwaarden van de werknemers als doel. Verdragen, aanbevelingen, conclusies, modelcodes en praktijkvoorschriften alsmede de uitwisseling van informatie en technische ontwikkelingssamenwerking moeten deze doelstelling verwerkelijken.

¹⁹ Goedkeuringswet van het verdrag tot oprichting van de Wereld Handelsorganisatie, memorie van toelichting.

²⁰ Zie ook de pivotrapporten van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid.

VN-Economische Commissie voor Europa (ECE)

De Economische Commissie voor Europa (ECE) is een regionale commissie van de Verenigde Naties, gevestigd te Genève. De ECE is opgericht als uitvloeisel van het Marshall-plan en is voor het eerst bijeengekomen in mei 1947. In de jaren tachtig namen ongeveer 35 West- en Oosteuropese landen en verder de VS en Canada deel aan de werkzaamheden. Het huidige doel van de ECE is:

- het intensiveren van de betrekkingen van de Europese landen onderling en van Europese landen met andere staten;
- het doen en sponsoren van onderzoeken en studies naar economische en technologische problemen van en ontwikkelingen binnen de lidstaten;
- het doen of sponsoren van de verzameling, evaluatie en verspreiding van economische, technologische en statistische informatie.

De ECE heeft een Plenary Session die eens per jaar bijeen komt. Daarnaast is er een groot aantal comités (ook wel Principal Subsidiary Bodies, PSB's genoemd) met daaronder ressorterende Groups of Experts on Working Parties.

Door de ECE worden verdragen (conventions), verklaringen (declarations), besluiten (decisions) en aanbevelingen (recommendations) vastgesteld. Verdragen die door Nederland ondertekend worden zijn bindend. Nederland kan op de naleving en implementatie worden aangesproken. Verklaringen, besluiten en aanbevelingen hebben een facultatief karakter. Verklaringen en besluiten worden doorgaans voorbereid binnen de staande comités en werkgroepen; aanbevelingen komen over het algemeen voort uit door de ECE georganiseerde seminars. Door de Oost-West tegenstelling hadden de vergaderingen vooral een informatief karakter.

Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling, OESO/OECD

In 1947 stelde de Amerikaanse regering op initiatief van de Minister van Buitenlandse Zaken George Marshall een miljarden ter beschikking voor de wederopbouw van het verwoeste Europa. Hieraan werd de voorwaarde verbonden dat de Europese mogendheden onderling overleg moesten plegen over de besteding daarvan, hetgeen diende te leiden tot gezamenlijke plannen. Het aanbod werd afgewezen door de communistische staten, waardoor de als gevolg van de Amerikaanse voorwaarde in 1948 opgerichte Organisatie voor Europese Economische Samenwerking (OEES) beperkt bleef tot West-Europa. De Verenigde Staten en Canada genoten als geldschieters een geassocieerd lidmaatschap.

Men besloot de economische samenwerking en consultatie voort te zetten, nadat Europa zich had hersteld en de geldstroom van de Marshall-hulp was opgedroogd. In 1960 werd de organisatie omgevormd tot de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO, in de Engelse afkorting OECD).

De OESO heeft voornamelijk tot taak het op elkaar afstemmen van het economisch beleid en het coördineren van het ontwikkelingsbeleid ten aanzien van de Derde Wereld. De

twalf lidstaten van de Europese Gemeenschap, Finland, Noorwegen, Oostenrijk, IJsland, Zweden, Zwitserland en Turkije zijn lid voor wat betreft Europa. Australië, Nieuw Zeeland en Japan zijn toegetreden tot de organisatie, terwijl de Verenigde Staten en Canada volledig lid werden. De Raad (van Ministers) is het belangrijkste orgaan. Hierin kunnen de lid-staten vertegenwoordigd worden door de Ministers van Buitenlandse Zaken, maar ook door vakministers (Economische Zaken, Financiën) wanneer voor die ministers van belang zijnde aangelegenheden aan de orde zijn.

De organisatie kent een secretariaat, onder leiding van een Secretaris Generaal, die een zuiver administratieve functie bekleedt en de vergaderingen van de Raad voorziet. De OESO is vooral bekend geworden door haar jaarlijkse prognoses op het gebied van economische ontwikkelingen en de werkgelegenheid. Verder heeft de OESO richtlijnen waar een zekere normerende werking van uit gaat, opgesteld voor het gedrag van multinationals, binnen en buiten het grondgebied.

In het kader van de OESO is in 1974 het Internationaal Energie Agentschap (IEA) opgericht. Het stroomlijnen en beperken van het energiegebruik van de lid-staten en het vormen van een vangnetconstructie voor tijden van crisis, bijvoorbeeld door voorraden aan te houden, is de doelstelling.

Benelux (België, Nederland en Luxemburg)

De Benelux trad op 1 januari 1948 in werking in de vorm van een douane-unie. In 1958 werd de samenwerking uitgebreid in een Verdrag tot Instelling van de Benelux Economische Unie (Benelux), dat op 1 november 1960 in werking trad. Het Benelux-Verdrag beoogt hetzelfde als de EEG: een economische integratie en uiteindelijk een economische unie. De Benelux wordt een laboratoriumfunctie en een coördinatierol m.b.t. EG-aangelegenheden toegekend.

De Benelux heeft een intergouvernementele organisatievorm. Het Comité van Ministers, dat in de regel met eenstemmigheid beslist, is het hoogste orgaan. Het Comité vraagt advies aan de Raadgevende Interparlementaire Beneluxraad, waarin afgevaardigden van de nationale parlementen zitting hebben.

Ambtelijke organen zijn:

- de Raad van de Economische Unie, een ambtelijk toporgaan, samengesteld uit twintig gedelegeerden, die voorzitter zijn van de
 - (bijzondere) commissies van nationale ambtenaren voor alle mogelijke beleidsterreinen.
- Verder zijn er de Economische en Sociale Raad van Advies (bedrijfsleven) en twee rechtsprekende colleges.

Het secretariaat-generaal is in Brussel gevestigd, aan het hoofd staat altijd een uit Nederland afkomstige Secretaris-Generaal.

De commissies doen voorstellen aan de Raad m.b.t. besluit die door het Comité van Ministers worden genomen, en voeren de besluiten uit. De besluiten hebben de vorm van beschikkingen, aanbevelingen en richtlijnen. Een beschikking bindt de regeringen.

Voor economische aangelegenheden is er een Ministeriële Werkgroep van Economische Zaken.

Europese Gemeenschappen/Unie (EG/EU)

Na de Tweede Wereldoorlog ontstaat er in Europa een beweging die gericht is op de vorming van een Europese federatie. Het begin wordt gevormd door Franse initiatieven die uiteindelijk zullen leiden tot de instelling van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal (EGKS) in 1951. Het geval wilde dat een aantal Franse en Duitse politici na de oorlog zocht naar wegen om de politieke bezwaren die aan de opbouw van de Duitse kolen- en staalindustrie kleefden (de dreiging van een nieuwe oorlogsindustrie) weg te nemen. Men wilde de oplossing niet vinden in een frustratie van de Duitse wederopbouw, maar in het ondergeschikt maken van het geheel van de Frans-Duitse produktie van kolen en staal aan een Hoge Autoriteit. In 1951 werd het EGKS-Verdrag ondertekend dat toen al veel breder van doelstelling was dan de oorspronkelijk voorgestelde Frans-Duitse samenwerking. In 1957 worden de verdragen voor de EEG (Europese Economische Gemeenschap) en de EGA (de Europese Gemeenschap voor Atoomenergie, ook wel Euratom) geheten ondertekend. Het doel van al deze verdragen is om op de betreffende deelgebieden te komen tot een hoge mate van samenwerking en integratie om op die manier een gestage groei en ontwikkeling te bevorderen.

Ieder verdrag voorziet in de instelling van de volgende organen:

- een Raad van Ministers, de Raad bestaat uit vertegenwoordigers van de lidstaten, iedere regering vaardigt één van haar leden af;
- een Commissie, in het EGKS-Verdrag Hoge Autoriteit genoemd; de Commissie is een ambtelijk orgaan, de leden worden door de regeringen van de lidstaten in onderling overleg benoemd;
- een Europees Parlement, ook wel de (Gemeenschappelijke) Vergadering genoemd;
- een Hof van Justitie.

Vlak na het sluiten van de EEG- en EGA-verdragen is besloten om voor alle drie de verdragen met ingang van 1 januari 1958, één Europees Parlement en één Hof van Justitie in te stellen. In 1967 is verder besloten om de Commissies en de Raden van de EGKS, de EEG en de EGA samen te trekken tot één Europese Commissie en één Raad. Alhoewel er institutioneel een eenheid is, zijn er nog steeds drie afzonderlijke verdragen. De afkorting EG stond daarom (tot 1 november 1993) voor Europese Gemeenschappen.

Sinds 1 november 1993 is, als gevolg van het Verdrag van Maastricht, de structuur veranderd. De EEG heeft voortaan EG (Europese Gemeenschap). De drie organisaties EG, Euratom en EGKS vallen voortaan onder de overkoepelende Europese Unie (EU).

De EU omvat nu drie pijlers:

- 1) EEG, Euratom en EGKS, aangevuld met de Economische en Monetaire Unie;
- 2) samenwerking op het gebied van buitenlands en veiligheidsbeleid;
- 3) samenwerking op het gebied van justitie en binnenlandse zaken.

Het hoofddoel van de EU, de economische integratie, wordt verwezenlijkt door het creëren van een gemeenschappelijke markt. Dit houdt in dat binnen Europa de volgende vier vrijheden gerealiseerd dienen te worden:

- 1 vrij verkeer van goederen;
- 2 vrij verkeer van personen;
- 3 vrij verkeer van diensten;
- 4 vrij verkeer van kapitaal.

De instrumenten die door de EU gehanteerd worden om tot een gemeenschappelijke markt te komen zijn:

- a het primaire gemeenschapsrecht, bestaande uit de EEG-, EGKS- en EGA-verdragen; de verdragen zijn goedgekeurd door alle nationale parlementen en kunnen alleen bij verdragswijziging veranderd worden;
- b het secundaire gemeenschapsrecht, dat wordt gevormd door besluiten die door de gemeenschappen op basis van de verdragen genomen kunnen worden; de belangrijkste zijn:
 - 1) verordeningen en algemene EGKS-beschikkingen, regelgeving die binnen alle lidstaten geldig is;
 - 2) richtlijnen en EGKS-aanbevelingen, die binnen zekere termijn onverkort door de lidstaten in de nationale regelgeving geïmplementeerd dienen te worden.

Het tijdperk 1958-1970 gold wat betreft de totstandkoming van de gemeenschappelijke markt als overgangsperiode. Het was de bedoeling dat met ingang van 1 januari 1970 de gemeenschappelijke markt gerealiseerd zou zijn. Dat deze termijn niet gehaald is, mag duidelijk zijn. De fase die intreedt na 1970 wordt gekenmerkt door het algemeen geldig worden van de diverse verdragsbepalingen betreffende de realisering van de vier vrijheden. De toepassing van verdragsregels die met de nationale regels strijdig (kunnen) zijn kan via de gewone rechter worden afgedwongen. Dit heeft tot gevolg dat strijdige nationale wetgeving buiten toepassing wordt verklaard. In deze fase krijgen de nationale overheden ook te maken met EEG-richtlijnen die als hoofddoel hebben het harmoniseren van de nationale wetgevingen. Dit betekent dat de nationale regeringen op sommige terreinen niet onaanzienlijke delen van hun beslissingsbevoegdheid verliezen.

Besluitvormingsprocedures in EU-verband

De verordeningen, richtlijnen, beschikkingen en aanbevelingen van de EU komen op diverse wijzen tot stand. De precieze besluitvormingsprocedure verschilt per verdragsartikel, maar wordt primair bepaald door de vraag of de Raad van Ministers het besluit vaststelt, of dat de Commissie het besluit neemt. In het eerste geval wordt in de regel het Europese Parlement (EP) op verschillende wijzen bij de besluitvorming betrokken, in het tweede geval niet. In het tweede geval spelen echter adviescomités van velerlei aard een voorname rol. In alle gevallen neemt de Commissie het initiatief tot een voorstel.

Voor de behandeling van de Nederlandse inbreng in de Europese gemeenschap wordt uitgegaan van de twee hoofdprocedures:

- 1 de op voorstellen van de Commissie gebaseerde procedure in de Raad en het Europees Parlement; produkten zijn bindende algemene besluiten, zoals verordeningen en richtlijnen, en beleidsvoorstellen;
- 2 de procedure waarbij de Commissie krachtens eigen of gedelegeerde bevoegdheid zelfstandig besluiten neemt; produkten zijn uitvoeringsregelingen, individuele beschikkingen en niet-bindende besluiten (aanbevelingen of adviezen).
Binnen deze twee hoofdprocedures zijn weer tal van andere procedures mogelijk, die hieronder eveneens aan bod komen.

Nederlandse inbreng in besluitvorming Raad van Ministers

Het gaat hierbij om de eerste hoofdprocedure: de op voorstellen van de Commissie gebaseerde procedure. Bij verordeningen en vaak bij richtlijnen is de Raad het hoogste besluitvormende college.

De besluitvorming kent vier fasen:

- 1 voorbereiding van het Commissievoorstel voor de Raad; de Commissie raadpleegt in vele gevallen nationale deskundigen (expert-overleg);
- 2 raadpleging door de Raad van het Europese Parlement via diverse procedures (sinds Maastricht 1992: vijf), evt. raadpleging van Economische en Sociaal Comité e.a. gespecialiseerde comités;
- 3 behandeling van het Commissievoorstel in een Raadswerkgroep van de COREPER, eventuele wijziging van het voorstel door de Commissie, indien nodig verdere behandeling in de COREPER, daarna als concept-voorstel naar de Raad;
- 4 besluitvorming in de Raad op basis van twee soorten dossiers: de A-dossiers die in eerdere fase ‘uitonderhandeld’ zijn, en de B-dossiers waarover de Raad nog moet onderhandelen; desondanks wordt de behandeling vrij vaak terugverwezen voor “ambtelijk beraad”.

Deze beknopte omschrijving, en de Nederlandse inbreng in de besluitvorming, moet iets verder uitgediept worden:

ad fase 1:

Bij de voorbereiding betreft de Commissie deskundigen van allerlei slag uit de lidstaten, die echter niet namens hun regering optreden. Er zijn vaste en ad hoc werkgroepen. Bij belangrijke beleidsvoorstellen kunnen High Level Committees met een deelname op DG- of directeursniveau samengesteld worden. Buiten de werkgroepen is nog veel net- en lobbywerk van ambtenaren en vertegenwoordigers van belangenorganisaties bij de ambtelijke diensten van de Europese instellingen en bij het Europees Parlement.

ad fase2:

De relevante parlementaire commissie is de Commissie Energie, Onderzoek en Technologie.

Bij sommige raadplegingsprocedures kan het standpunt van het EP leiden tot het niet nemen van een Raadsbesluit.

ad fase 3 en 4:

De vergaderingen van de Raad van Ministers worden voorbereid door het Corps Representatives Permanent (COREPER) , dat bestaat uit de permanente vertegenwoordigers - met de rang van ambassadeurs - van de lidstaten bij de EEG, de PV's.

Het COREPER legt de te behandelen kwesties in het algemeen voor aan een van zijn werkgroepen. De ambtenaren die in deze Raadswerkgroep zitting hebben, staan onder instructie van hun nationale regeringen en zitten hier dus niet als onafhankelijke deskundigen. Als de Raadswerkgroep tot overeenstemming komt, wordt het voorstel via het COREPER aan de Raad voorgelegd; zo niet, dan wordt de kwestie binnen het COREPER besproken en met vermelding van de overgebleven problemen aan de Raad voorgelegd. Voor COREPER plenair wordt de Nederlandse PV vervolgens in het PV-instructieoverleg geïnstrueerd. Dit PV-instructieoverleg is algemeen en heeft betrekking op alle geagendeerde Raden. Alle ministeries die betrokken zijn bij de geagendeerde aangelegenheden zijn vertegenwoordigd.

Het Nederlandse standpunt in de onderhandelingen in het kader van de Raad (Raadswerkgroep, COREPER en Energieraad) wordt voorbereid binnen de ambtelijke Coördinatiecommissie voor Europese Integratie en Associatieproblemen, CEIA, ook wel CoCo (van: Coördinatiecommissie) genoemd. Alle betrokken ministeries zijn vertegenwoordigd. Bestuurlijk kan het standpunt in de Raad voor Europese Zaken (REZ), een onderraad van de Ministerraad, voorbereid worden.

Nederlandse inbreng in besluitvorming Europese Commissie

Deze paragraaf handelt over de besluitvorming in het kader de Commissie, voor zover het de 'eigen' en de 'afgeleide' beslissingsbevoegdheid van de Commissie betreft. In het eerste geval is de bevoegdheid direkt ontleend aan het EEG-Verdrag, in het tweede geval aan een besluit van de Raad.

Bij de uitoefening van de eigen bevoegdheid volgt de Commissie de 'gewone' procedure. Deze procedure, die ook wordt toegepast bij aanbevelingen en adviezen, is eenvoudiger dan de procedure die geldt bij de uitoefening van gedelegeerde beslissingsbevoegdheid. Bij de tweede procedure moet de Commissie het advies van verschillende soorten adviescomités inwinnen. Hierdoor kunnen de lidstaten invloed uitoefenen op de uitwerking door de Commissie van Raadsbesluiten. Deze procedure wordt daarom hieronder verder uitgewerkt.

Wij onderscheiden drie fasen: 1) oriëntatie en voorbereiding (pre-voorstelfase), 2) behandeling van het concept-besluit en 3) uitvoering.

1) Bij de voorbereiding van een besluit kan de Commissie nationale deskundigen, die niet onder instructie van hun regering staan (overheidsdiensten, bedrijven, belangenorganisaties etc.), raadplegen. Doel van dit expert-overleg is het inventariseren van de regelgeving in de lidstaten terzake (en de eventuele afstemming van EEG-regelgeving op reeds bestaande nationale regelgeving) en het aftasten van de wenselijkheid en haalbaarheid van de Commissievoorstellen.

2) Het concept-besluit legt de Commissie vervolgens voor aan een van de verschillende adviescomités, die bestaan uit de vertegenwoordigers van de regeringen. In de zg. Comitologie-richtlijn 87/373/EEG zijn drie typen comités en bijpassende procedures onderscheiden. In de delegatiebesluiten van de Raad is telkens aangegeven welke procedure de Commissie moet volgen. Twee van de drie procedures garanderen de lidstaten een grote invloed op de besluitvorming, omdat zij met een gekwalificeerde meerderheid een voorstel kunnen afstemmen, waarna de Raad een besluit kan nemen over het Commissie-voorstel. Op deze wijze wordt afbreuk gedaan aan het supranationale gezag van de Commissie.

a. De eerste procedure is die van het advies-comité. Het *advies-comité* levert advies op het voorstel van de Commissie. De Commissie neemt een besluit, waarbij zij in principe geen rekening hoeft te houden met het uitgebrachte advies.

b. Bij de sedert 1962 toegepaste procedure rond het *beheerscomité* brengt het comité met gekwalificeerde meerderheid een advies uit. Indien dit advies met het voorstel overeenstemt, stelt de Commissie het besluit vast. Indien het advies afwijkt, stelt de Commissie de maatregel vast en kan zij het besluit voor zekere periode opschorten. De Raad wordt verwittigd van het voorgenomen besluit. Binnen de opschort-periode kan de Raad (met gekwalificeerde meerderheid) een eigen besluit nemen. Doet hij dit niet, dan vervalt de schorsing na het verstrijken van de termijn die daaraan hangt en treedt het besluit in werking.

c. De in 1968 door de Raad ontwikkelde procedure van de *reglementeringscommissie* geeft de lidstaten de meeste invloed op het besluit. De procedure loopt tot en met de advisering gelijk op met de beheerscomité-figuur. Indien het advies overeenstemt met het voorstel, dan stelt de Commissie het besluit vast. Indien het advies afwijkt van het voorstel, of als er geen advies is, dient de Commissie het voorstel bij de Raad in. De Raad neemt (met gekwalificeerde meerderheid) een eigen besluit, Mocht de Raad binnen een vastgestelde termijn geen besluit genomen hebben, dan voorziet de Commissie alsnog in de zaak.

d. Verder is er nog een speciale procedure, waarbij het besluit van de Commissie rechtstreeks werking heeft, maar binnen drie maanden door de Raad bevestigd moet worden. Zo niet, dan wordt het besluit geacht ingetrokken te zijn.

3. Bij de uitvoering van Commissiebesluiten kunnen commissies van deskundigen gevormd worden, die een taak bij de begeleiding van (onderzoeks)projecten, coördineren van activiteiten en het overdragen van kennis hebben.

Informatieverstrekking aan de Commissie

Ten behoeve van de toezichthoudende en beleidsvormende taak van de Commissie dienen de lidstaten, o.g.v. verdragen, verordeningen en richtlijnen, de Commissie regelmatig informatie te verstrekken.²¹

Standaardisatie-organisaties

Voor de internationale standaardisatie op velerlei gebied zijn diverse intergouvernementele organisaties, zowel op mondiaal als op Europees niveau, actief. Standaardisatie bevordert het vrije verkeer van goederen en diensten. Anderzijds belemmert een overheid of onderneming die eenzijdig normen oplegt, of dit nu juridisch of feitelijk gebeurt, een gezonde marktwerking.

De International Organisation for Standardization (ISO), gevestigd te Genève, is een mondiale normalisatie-organisatie die sinds 1947 actief is en een brede missie heeft. Het Comité Européen de Normalisation (CEN), of European Committee for Standardization is in 1961 onder een andere naam opgericht in Parijs en is sinds 1975 gevestigd in Brussel.

Beide organisaties streven er naar de uitwissling van goederen en diensten te vergemakkelijken door technische of andere belemmeringen op te heffen.

De Nederlandse standaardistiecomités zijn het Nederlandse Electrotechnische Comité (NEC) en het Nederlandse Normalisatie-Instituut (NNI).

4 Ontwikkeling van de Nederlandse economie en het economisch overheidsbeleid sinds 1945

4.1 De eerste vijftien jaar na de oorlog: wederopbouw.

Voor de verklaring van de sterke economische groei na de Tweede Wereldoorlog worden in de literatuur veelal drie factoren als belangrijk aangemerkt. Naast de Marshallhulp en het economische overheidsbeleid wordt doorgaans gewezen op de bereidheid van overheid, werkgevers en werknemers tot harmonieuze samenwerking. Enkele voorbeelden daarvan zijn de Stichting van de Arbeid en de Sociaal Economische Raad. De aandacht verschuift van landbouw naar industrie. Men probeert een industrieel klimaat te scheppen door investerings- en belastingsfaciliteiten, door overheidsparticipatie en door steun aan research en technologie met name aan TNO.

²¹ Informatie die in het kader van een bepaalde handeling aan de Commissie verstrekt moet worden, b.v. in het kader van een subsidieaanvraag door een lidstaat bij de Commissie wordt bij die handeling gevoegd.

De overheid tracht economische groei tot stand te brengen door beleid dat gericht is op de bevordering van industrialisatie en export. Economische groei wordt des te meer noodzakelijk door de bevolkingsexplosie in de vijftiger jaren. Hierdoor moet de overheid meer werkgelegenheid scheppen. Om dezelfde reden gaat de overheid emigratie stimuleren. De aandacht verschuift tevens meer en meer van nationaal naar internationaal. Dit komt bijvoorbeeld tot uiting in de ondertekening door Nederland van de overeenkomst van Bretton Woods (1944) waarover later meer, en de deelname aan de General Agreement on Tariffs and Trade (GATT) in 1948.

Nationaal en ook internationaal gezien is het verlies van Nederlands Indie een belangrijke gebeurtenis in deze periode. Hiermee valt een geregelde instroom van kapitaal weg.

Een belangrijke beleidswijziging ten opzichte van vooroorlogse kabinetten is te zien in de regeringsverklaring van het eerste naoorlogse kabinet, Schermerhorn-Drees. Hierin stelt men dat het herstel en de wederopbouw van het Nederlandse produktievermogen tot stand dient te komen aan de hand van een algemeen sociaal-economisch-financieel plan. Een centraal geleide economie, zoals de socialistische ministers dit voor ogen hadden, die daarbij o.a. teruggrepen naar de ideeën van Keynes, stond lijnrecht tegenover het (vooroorlogse) vrije markt principe dat ervan uitging dat de overheid zich voornamelijk diende bezig te houden met defensie en rechtspraak en de financiering daarvan en zich bij gevolg buiten de economie diende te houden.

Wat in Nederland feitelijk ontstond was een gemengde economie waarin de inbreng van georganiseerde belangengroepen²² stond naast sturing door de overheid. De zogenaamde overlegeconomie waarin overheid, werkgevers en werknemers samenwerken, traditioneel overleg plegen op het terrein van de arbeidsverhoudingen, kon ontstaan door de economische en sociale verhoudingen vlak na de Tweede Wereldoorlog. De wederopbouw van de Nederlandse economie was de primaire doelstelling van alle maatschappelijke groepen. Hierdoor was er een grote bereidheid tot overleg.

Deze periode, en dan vooral de vijftiger jaren, staat of staan in het teken van de industrialisatie-politiek, geleide loonpolitiek en het eerste begin van de sociale zekerheid. Daarnaast is er een onmiskenbaar luider wordende roep naar een actieve conjunctuurpolitiek, dat wil zeggen de door Keynes voorgestane bijsturing van de conjunctuurbeweging door de overheid. Dit leidde tot meningsverschillen in het kabinet, bijvoorbeeld tussen de minister van Financien Lieftinck en de minister van Economische Zaken Van den Brink. Aanleiding was in dit geval het betalingsbalanstekort op de lopende rekening dat inmiddels ernstig was opgelopen onder invloed van de oorlog in Korea. Door Van den Brink werd een ambtelijke centrale adviescommissie, de zogenoemde Centraal

²² Onder georganiseerde belangengroepen worden verstaan alle organisaties van individuen die bereid en in staat zijn om macht uit te oefenen om 'n gemeenschappelijk belang te behartigen, bijvoorbeeld organisaties van studenten, bejaarden, beroepsorganisaties, ziekenfondsen, werknemersorganisaties en werkgeversorganisaties.

Economische Commissie²³, ingesteld die zich moest buigen over de betalingsbalansproblematiek.

Kijkend naar de wederopbouwjaren, laten zich ten aanzien van de economische politiek tenminste de volgende doelstellingen en daarbij beschikbare politiek-economische instrumenten onderscheiden:

a. Economische groei. Allereerst was het noodzakelijk het productiepotentieel te herstellen. Dit gebeurde, zoals hierboven al betoogd is, door middel van centrale planning. Het productiepotentieel moest echter niet alleen hersteld worden, het moest ook uitgebreid worden. Met het herstelde en groeiende productiepotentieel kon het nationale produkt worden vergroot, evenals de export en het nationaal inkomen. Belangrijk instrument is in dit verband structuurpolitiek. Een onderverdeling kan hierbij gemaakt worden in industrialisatie, export en specifieke maatregelen.

Zoals hierboven werd aangegeven tracht men na de oorlog de wederopbouw centraal te plannen. Daartoe wordt in 1947 ingesteld het Centraal Planbureau (CPB) dat als adviserende instantie voor het regeringsbeleid ging functioneren, met Tinbergen als eerste directeur.²⁴

De naoorlogse kabinetten hebben zich voorts beziggehouden met het herstel van de infrastructuur, het stimuleren van het particulier initiatief, verbetering van de concurrentiepositie (o.a. door loon- en prijspolitiek), liberalisatie van het handelsverkeer, imports substitutie (o.a. om de betalingsbalans in evenwicht te brengen), de verhoging van de produktiviteit.

b. Werkgelegenheid. In de eerste naoorlogse jaren nam de werkloosheidsbestrijding een belangrijke plaats in. Door de economische groei werd de werkgelegenheid bevorderd. Toen men in de tweede helft van de jaren vijftig een hoog niveau van werkgelegenheid had bereikt was de overheidspolitiek gericht op het handhaven hiervan. Instrument ter bevordering van de werkgelegenheid is het arbeidsmarktbeleid. Hiertoe behoren scholing, vraag en aanbod, banenplannen.

Als antwoord op het hoge werkloosheidscijfer wordt direct na de oorlog door de overheid de Dienst Uitvoering van Werken (DUW) opgericht.

Door industrialisatie, stimulering van particuliere initiatieven en dergelijke trachten de kabinetten nieuwe structurele werkgelegenheid te scheppen. Met het oog op de industriële behoefte wordt het technisch onderwijs gestimuleerd.

In de vijftiger jaren vindt werkloosheidsbestrijding plaats door middel van bestedingsimpulsen (zie onder h).

²³ Zie voor informatie betreffende de CEC, Coördinatie op hoog niveau, Hovy, p. 126-127.

²⁴ Het CPB begon zijn werkzaamheden al op 15 september 1945.

c. Prijsstabiliteit. Loon- en prijspolitiek zijn hierbij de instrumenten. De naoorlogse kabinetten streven naar beheersing van de lonen (geleide loonpolitiek) en van de prijzen waaronder ook huur en pacht. Met een strak loon- en prijsbeleid tracht men onder andere de loonkosten te drukken om het exportvolume te vergroten.

d. Inkomensverdeling. Voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog waren grote tegenstellingen ontstaan in de inkomensverdeling. De naoorlogse kabinetten in deze periode streefden dan ook naar het wegnemen van deze grote tegenstellingen en naar een sociaal rechtvaardige inkomensverdeling. Instrument wordt gevormd door inkomenspolitiek. Hieronder vallen o.a. belastingheffing en inkomensoverdracht. Direct na de oorlog was er een nijpend tekort aan levensbehoeften. Om hieraan het hoofd te kunnen bieden voerde de overheid een strikte distributiebeleid. Bovendien werden de eerste levensbehoeften van overheidswege gesubsidieerd om de kosten voor levensonderhoud niet verder te laten stijgen. Deze subsidies werden begin jaren vijftig afgebouwd.

Lonen en prijzen worden beheerst door 'n geleide loon- en prijspolitiek. Ook vindt er 'n beperking plaats van dividend en renteuitkeringen.

e. Betalingsbalansevenwicht. O.a. door de aantasting van het productiepotentieel in de Tweede Wereldoorlog en het wegvallen van de inkomsten uit Nederlands Indië na de Tweede Wereldoorlog was de betalingsbalans uit evenwicht geraakt. Om hierin evenwicht te brengen moest Nederland zijn internationale concurrentiepositie herstellen. Herstel van het betalingsbalansevenwicht bleef onder voortdurende aandacht van de naoorlogse kabinetten. Instrumenten zijn hierbij inkomens- en monetaire politiek. Deze laatste valt uiteen in monetair beleid, wisselkoerspolitiek en specifieke maatregelen. De controle op het kapitaalverkeer met het buitenland wordt krachtig ter hand genomen en een in- en uitvoerinvesteringbeleid gevoerd in verband met een gebrek aan deviezen. Ook vindt er direct na de oorlog een geldzuivering plaats. De geldzuivering maakte potentiële inflatie onschadelijk en legde de basis voor monetair evenwicht. In 1948 komt de Bankwet tot stand en in 1952 de Wet Toezicht Kredietwezen. Specifieke maatregelen zijn de verhoging van het disconto, de devaluatie van de gulden, strafdeposito's. De vijftiger jaren worden voorts gekenmerkt door kredietrestricties. Het monetaire bestel werd internationaal geconsolideerd met de overeenkomst van Bretton Woods (1944) als gevolg waarvan in 1945 wordt opgericht het Internationale Monetaire Fonds (IMF) hetwelk beoogt het systeem van vaste wisselkoersen te bewaken waardoor het wereldhandelsverkeer wordt bevorderd. Bovendien verleent het IMF leningen op korte termijn om het valutaverkeer stabiel te houden. Ander gevolg van Bretton Woods is de oprichting van de Wereldbank. Deze geeft krediet op lange termijn, gericht op de wederopbouw van de westerse staten in deze periode.

f. Gezonde overheidsfinancien. De eerste naoorlogse kabinetten richtten zich vooral op het dekkend maken van de publieke uitgaven. Voor kapitale uitgaven bestond een

begrotingstekort. Alle naoorlogse kabinetten streven naar monetair en budgettair evenwicht.

Naast de hierboven genoemde monetaire politiek is een budgettair beleid hiervoor het instrument. Het valt te onderscheiden in uitgavenbeleid, belastingpolitiek en begrotingspolitiek. Het budgettair beleid was gericht op herstel door middel van financiering door o.a. Marshallhulp, buitenlandse leningen en de Nationale Herstelbank die door de regering was opgericht (minister van Financien) om te voorzien in de behoefte aan risicodragend kapitaal van ondernemingen. De Herstelbank op haar beurt richt hiertoe op de n.v. Nederlandse Participatiemaatschappij en de n.v. Exportfinancieringsmaatschappij. Andere middelen betroffen de herziening van het belastingstelsel, belastingverhoging, lastenverlichting en bestedingsbeperking.

g. Acceptabele sociale zekerheid. In de naoorlogse overlegeconomie waarin sociale partners samenwerken aan de wederopbouw, past ook een uitbreiding van het stelsel van sociale zekerheid en publieke voorzieningen. Na de oorlog besteedt de regering veel aandacht aan werkloosheid en ouderdomsvoorzieningen. In 1947 wordt de Noodwet Ouderdomsvoorziening van kracht. Zij blijft in werking tot de Algemene Ouderdomswet in 1957.

h. Specifieke doelstellingen. Direct na de oorlog heeft de Nederlandse regering alles in het werk gesteld om de zwarte handel die voor en tijdens de Tweede Wereldoorlog hoogtij vierde, tegen te gaan. Ander specifiek doel was de nationalisatie c.q. socialisatie van bedrijven met een monopoliepositie. In dezelfde periode trachtte de overheid voorwaarden te scheppen ten einde het particuliere initiatief te bevorderen. In de jaren vijftig vormt de Europese integratie een ander specifiek doel. Onder het specifieke beleid vallen onder andere woningbouw, energie en diverse andere beleidsthema's. Na de Tweede wereldoorlog werd van overheidswege de volkshuisvesting krachtig gestimuleerd evenals de uitbouw van de infrastructuur. Specifiek is ook de zogeheten Hinderwet uit 1952.

4.2 Het economisch paradijs van de zestiger jaren (De periode 1959-1973)

In alle OECD-landen is tussen 1960 en 1980 de bemoeienis van de collectieve sector²⁵ met de economie fors toegenomen. Een verklaring hiervoor kan gevonden worden in het algemeen (economisch) optimisme dat heerste. Het idee dat de groei van de collectieve sector ook de groei van de private sector zou stimuleren overheerste en werd door maar weinig economen aangevochten. Bovendien, en dit verklaart deels het zojuist genoemde

²⁵ De collectieve sector bestaat uit het rijk, de overige publiekrechtelijke lichamen (zoals de provincies, de gemeenten en de waterschappen) en de organen die zijn belast met de uitvoering van de sociale-zekerheidsregelingen. Leerboek Macro-economie, p.341.

optimisme, was de stijging van het reële inkomen groot genoeg om de extra uitgaven voor de collectieve sector te kunnen financieren.

De keynesiaanse begrotingspolitiek wordt in deze periode meer dan voorheen systematisch toegepast. Op het terrein van de loonvorming vond een belangrijke beleidswijziging plaats. Na de geleide loonpolitiek van de eerste vijftien naoorlogse jaren, trachtte men eind jaren vijftig, begin zestiger jaren te komen tot bedrijfstakgewijze loondifferentiatie. Al in 1963 echter werd het systeem van de vrije loonvorming een feit waardoor de overheid niet of nauwelijks kon ingrijpen. Onder andere dit en de krappe arbeidsmarkt leidde tot een loonexplosie in 1963/1964.

De vrije loonvorming werd wettelijk vastgelegd in de Wet op de loonvorming (1968). Hierin werd weliswaar de contractvrijheid tussen werkgevers en werknemers geregeld, dezelfde wet gaf echter de overheid ruimte in de lonen in te grijpen door middel van een algemene loonmaatregel, alsook binnen afzonderlijke cao's. De loonwet leidde tot gespannen verhoudingen tussen werkgevers, werknemers en overheid.²⁶

Andere belangrijke beleidswijziging in deze periode vond plaats op budgettair terrein. Hier introduceerde Zijlstra het structurele begrotingsbeleid, later ookwel het Zijlstra-kader genoemd, hetgeen inhield dat conjuncturele en structurele aspecten werden geïntegreerd in 'n meerjarige visie op de overheidsfinancien. Het Zijlstra-kader heeft sinds haar introductie in 1960, formeel twintig jaar als leidraad gediend voor het budgettaire overheidsbeleid.

Het kabinet Cals streefde naar een hoog economisch groeitempo. Daartoe brengt minister van Economische Zaken Den Uyl in 1966 de "Nota inzake groei en structuur van onze economie" uit. Hierin zette hij uiteen op welke wijze een hoog groeitempo verwezenlijkt kon worden met behulp van de door hem geschetste voorwaarden (Knoester 115). De zestiger jaren vormen de periode van de tot standkoming van de verzorgingsstaat; het stelsel van sociale zekerheid werd gebouwd op een aantal hieronder (zie met name g.) genoemde wetten. Ook hierdoor nam de collectieve sector in omvang toe.

Begin jaren zestig zien we als gevolg van de economische groei de produktiefactor arbeid schaars worden. Naast implicaties voor de loonontwikkeling (o.a. de loonexplosie van 1963-64) leidde dit tot het aantrekken van gastarbeiders.

Ingrijpend in deze periode is ook de sanering van de mijnindustrie waarmee in 1965 werd begonnen. Zuid-Limburg werd een herstructureringsgebied, waar de overheid zich veel moeite zou moeten geven door middel van een breed scala aan maatregelen, industriële ondernemers tot vestiging in de zuidelijkste provincie te motiveren om op deze wijze het verlies van duizenden arbeidsplaatsen te compenseren.

²⁶ Economische politiek in Nederland, A. Knoester, p.103. Leiden 1989.

Begin jaren zeventig stagneert de economische groei waardoor de werkloosheid begint toe te nemen. Een mogelijke verklaring hiervoor wordt gevormd door de loonkostenontwikkelingen in de zestiger jaren. In de memorie van toelichting op de begroting van Economische Zaken voor 1971 verklaarde de regering dat veel Nederlandse bedrijven te weinig hadden geanticipeerd op de gevolgen van de loonontwikkelingen in de zestiger jaren. Door de te duur geworden Nederlandse producten was de concurrentiepositie van Nederland verslechterd. Om de omvang en kwaliteit van de Nederlandse bedrijvigheid en werkgelegenheid te bevorderen moesten bestaande industriële ondernemingen versterkt en geherstructureerd worden. Daartoe werd in 1972 opgericht de Nederlandse Herstructureringsmaatschappij (NEHEM) die weinig resultaat boekte²⁷.

In deze periode van eind jaren vijftig tot begin zeventiger jaren, kunnen we onder andere de volgende doelstellingen en daarbij behorende instrumenten onderscheiden:

a. Economische groei. De opeenvolgende kabinetten hebben vooral economische groei hoog in het vaandel staan. Onder De Jong (1967-1971) wordt daaraan toegevoegd de versterking van de economische structuur. Milieu en maatschappelijke doelstellingen in relatie tot economische groei krijgen begin jaren zeventig meer aandacht. Instrument hierbij is budgettair beleid welk uiteen valt in uitgavenbeleid, belastingpolitiek en begrotingspolitiek. Onder het kabinet De Quay (1959-1963) wordt een structureel begrotingsbeleid gevoerd. Marijnen (1963-1965) volgt een conjunctuurbeleid en streeft naar neutralisering van de progressiefactor in de belastingen. Cals (1965-1966) komt met een zogenaamde tijdelijke uitgavenstijging. Het kabinet voert een begrotingspolitiek met als doel de inflatie te bestrijden. Zijlstra (1966-1967) voert een structureel begrotingsbeleid en tracht de begrotingsoverschrijdingen te compenseren. Dit laatste probeert ook De Jong (1967-1971) tot stand te brengen met conjunctuurbeleid, zogeheten wiebeltax en BTW. Biesheuvel, genoopt door de economische realiteit van begin jaren zeventig, voert een strak begrotingsbeleid, probeert de uitgaven te beheersen.

b. Werkgelegenheid. Handhaven van het hoge werkgelegenheidsniveau streven de verschillende kabinetten in deze periode na. In 1967 wordt dit doel bijgesteld omdat er sprake is van conjuncturele werkloosheid. Men tracht voldoende werkgelegenheid te houden. Begin jaren zeventig vindt opnieuw een grensverlegging plaats: het kabinet Biesheuvel streeft naar handhaving van voldoende werkgelegenheid op lange termijn. Het arbeidsmarktbeleid dat als instrument wordt gehanteerd om deze doelstellingen te verwezenlijken richt zich op vraag en aanbod. Men tracht de regionale industrie te stimuleren en de concurrentiepositie met het oog op de exportpotentie te verbeteren. In de tweede helft van de jaren zestig wordt een uitgebreid her- bij- en omscholingsdoelstelling noodzaak vooral door de sanering van de mijnindustrie in Zuid-Limburg.

²⁷ Economische politiek in Nederland, Knoester, p. 143.

Hiermee samen hangt de ontwikkeling van banenplannen in samenwerking met industriële ondernemingen.

In 1969 wordt ook de Wet sociale werkvoorzieningen (Wsw) van kracht.

c. Prijsstabiliteit. De kabinetten in de eerste helft van de zestiger jaren zijn voorstander van gezonde concurrentie. Het kabinet Marijnen (1963-1965) ziet als middel hiertoe vooral begeleide loonprijsontwikkeling. In de tweede helft van de jaren zestig wordt door de opeenvolgende kabinetten inflatie en de bestrijding ervan in toenemende mate als probleem ervaren. Begin jaren zeventig wordt als doelstelling toegevoegd het terugdringen van overbestedingen. De loon- en prijspolitiek bestaat uit looningrepen, prijspolitiek en specifieke maatregelen. Zoals we hierboven al zagen streeft men gedurende een korte periode, met intermezzo's van 1959 tot 1962, naar gedifferentieerde loonpolitiek. Ook komt in 1961 de prijzenwet tot stand. De politiek van gedifferentieerde lonen wordt vervangen door vrije loonvorming in 1963, met een loonrichtlijn in 1965 en 1967.

In 1969 vindt een prijsstop plaats. In hetzelfde jaar treedt ook de wet op het minimumloon. Het daarop volgende jaar wordt de Loonwet van kracht, gevolgd in hetzelfde jaar door een loonmaatregel. Ook in 1971 is er een loonmaatregel.

Voor de prijscompensatie is het SER-rapport uit 1969 van belang omdat deze Raad zich hierin uitsprak voor prijsindexering van de lonen. Sinds het begin van de zeventiger jaren werd in de CAO's automatische prijscompensatie een algemeen aanvaard principe.

d. Inkomensverdeling. Het verbeteren van de looninkomens wordt door de opeenvolgende kabinetten in deze periode nagestreefd, middels loon-prijsbeleid en uitbreiding van de sociale zekerheid, waarover meer onder g.

Voor een betere inkomensverdeling worden door de kabinetten Cals en Zijlstra de aardgasbaten aangewend. Het kabinet De Jong kiest voor rechtstreekse bijdragen aan inkomensgroepen.

Onder Biesheuvel wordt de profijtgedachte sterker; door het vragen van een vergoeding voor het gebruik (profijt) van diensten en goederen die worden aangeboden door de collectieve sector probeert men de overvraging van deze sector terug te dringen. Een van de kritiekpunten op het profijtbeginsel is dat het denivellerend werkt doordat collectieve diensten en goederen voor lage inkomens minder toegankelijk worden.

e. Betalingsbalansevenwicht. Met extern evenwicht wordt bedoeld dat de lopende rekening van de betalingsbalans in evenwicht is. Tot 1967 is er sprake van extern evenwicht. Latere kabinetten hebben als doelstelling het evenwicht op de betalingsbalans te herstellen. Zoals al eerder werd aangehaald is voor het betalingsbalansevenwicht van belang dat slagvaardig geconcentreerd kan worden met het buitenland.

Het instrumentarium bestaat vooral uit inkomens- en monetaire politiek. De laatste kan weer verdeeld in monetair beleid, wisselkoersbeleid en specifieke maatregelen. De Quay

voert een kasreserve-politiek met een directe kredietbeheersing. Directe kredietbeheersing blijft de gehele zestiger jaren toonaangevend instrument. Opmerkelijk begin jaren zeventig is het loslaten van het stelsel van Bretton Woods en de totstandkoming van het Europees slangarrangement dat als voorloper van het Europese Monetaire Stelsel (EMS) kan worden beschouwd.

f. Gezonde overheidsfinancien. Het kabinet De Quay heeft als doelstelling monetair evenwicht en tracht het beroep van de overheid op de kapitaalmarkt te beperken. Navolgende kabinetten stellen zich vooral tot doel de uitgaven minder te laten stijgen dan het nationaal produkt. De introductie van Zijlstra's structurele begrotingsbeleid gaat gepaard met de doelstelling het beroep van de overheid op de kapitaalmarkt terug te dringen. Biesheuvel, begin zeventiger jaren, probeert de groei van de overheidsbestedingen te sturen, zo dat er ruimte voor een stijging van particuliere bestedingen blijft. Naast monetair beleid (zie hierboven e.) wordt hier als instrument bugettair beleid gehanteerd (zie hierboven a.).

g. Acceptabele sociale zekerheid. Alle kabinetten in deze periode werken aan een uitbreiding van sociale voorzieningen. De sociale zekerheid wordt stelselmatig uitgebouwd. Zo werd o.a. van kracht in 1959 de Algemene Weduwen en Wezenwet, in 1963 de Algemene Kinderbijslagwet, 1965 de Bijstandswet, 1966 de Wet op arbeidsongeschiktheidsverzekering (WAO), in 1967 de Ziektewet, 1968 Wet minimumloon.

h. Specifieke doelstellingen. Belangrijke doelstelling blijft het wegwerken van de woningnood. Ditzelfde geldt, met name voor de tweede helft van de zestiger en begin zeventiger jaren, de herstructurering van de industrie, niet in de laatste plaats door de sanering van de mijnindustrie. Voor bescherming van het milieu begint men aandacht te krijgen. Naast stimulering van de woningbouw geldt als specifiek beleid de verbetering van de infrastructuur.

4.3 De magere jaren van 1973 - 1993.

1973 staat in het teken van de (eerste) oliecrisis die tevens het begin markeerde van de structurele neerwaartse economische spiraal die nationaal en internationaal haar stempel drukte. Toch hield het kabinet Den Uyl (1973-1977) vast aan haar bedoeling de omvang van de collectieve sector verder uit te breiden. Minister van Financien Duisenberg introduceerde het zogeheten 1 procent-beleid: de stijging van de collectieve lasten werd beperkt tot 1 procent per jaar van het nationale inkomen. Later in deze periode van 'magere jaren' wilde men de omvang van de collectieve sector stabiliseren, hetgeen duidelijk tot uiting komt in Bestek '81 dat in 1978 door het eerste kabinet Van Agt werd gelanceerd. Feitelijk impliceerde dit al de economisch-politieke wens om de collectieve

sectoromvang te doen afnemen doordat hierin gesteld werd dat de collectieve druk niet verder mocht stijgen en bovendien het financieringstekort terug moest worden gedrongen.²⁸

Andere doelstelling van het kabinet Den Uyl is verdergaande inkomensnivellering. Als gevolg van de oliecrisis stegen de invoer- en consumptieprijzen in snel tempo. Den Uyl voerde als antwoord hierop, een keynesiaans stimuleringsbeleid door het laten oplopen van 's Rijks financieringstekort.

Lubbers, minister van Economische Zaken in het kabinet Den Uyl kwam met de Nota inzake de selectieve groei (c.q. economische structuurnota). Hierin standpunt dat overheid via sturen van de particuliere investeringen, de economische groei in de gewenste richting kon bijsturen. Streven naar meer selectieve groei. De selectieve-groei-gedachte is feitelijk gestuurde economie zoals de socialisten al na de Tweede Wereldoorlog naar voren brachten. Het beleid zoals voorgestaan door Den Uyl en Lubbers was selectief doordat het rekening hield met een aantal facetten (facettenbeleid); economische groei was nuttig maar men diende rekening te houden met bijvoorbeeld milieu- energie- en grondstoffenverbruik, ruimtelijke ordening en internationale arbeidsverdeling (o.a. ontwikkelings-samenwerking). Dit nieuw geïntroduceerde facettenbeleid was een antwoord op het rapport van de Club van Rome die begin jaren zeventig waarschuwde voor de negatieve bijwerkingen van economische groei.

De Wet Investeringsregeling (WIR) werd ontwikkeld vanuit de Selectieve-groei-gedachte. Zij trad in 1978 in werking en verving de investeringsaftrek en de vervroegde afschrijving. De idee dat het economisch proces kan worden gestuurd en gestuurd dient te worden, wordt door de WIR belichaamd.

De WIR bestond uit investeringssubsidies die aan (verliesgevende) bedrijven konden worden toegekend. Naast WIR, die in 1988 werd vervangen door verlaging van werkgevers-premies en vennootschapsbelasting, bestonden diverse andere regelingen zoals de Wet Selectieve Investeringsregeling (SIR) en de Regionale Investeringsregeling (IPR). Hoewel de WIR tot 1988 functioneerde, veranderde het overheidsbeleid vanaf 1979 meer en meer van 'backing losers' naar 'picking winners'. Bij een nieuwe aanpak horen nieuwe woorden, in dit geval 'technologische vernieuwing' en 'innovatie'. De zogeheten Innovatienota uit 1979 pleit vooral voor stimulering van onderzoek en ontwikkeling in de bedrijven. Tezelfdertijd geeft de Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid (WRR) in het rapport Plaats en Toekomst van de Nederlandse industrie, een analyse van de economische structuur. Een van de belangrijkste conclusies luidt dat de Nederlandse industrie zich te weinig heeft aangepast aan de veranderde wereldmarkt. Er wordt in het rapport gepleit voor een specifiek sectorstructuurbeleid waarin

²⁸ Feitelijk liep echter tijdens het eerste kabinet Van Agt het begrotingstekort op van 3.8 procent van het nationaal inkomen in 1977 tot 8.2 procent in 1981. Economische politiek in Nederland, Knoester, p.153.

technologie een belangrijke plaats krijgt toebedeeld. Het rapport dat vervolgens door de adviescommissie inzake het industriebeleid (commissie Wagner), ingesteld in 1981 om de ideeën van de WRR verder uit te werken, werd uitgegeven kreeg als titel mee ‘Een nieuw industrieel elan’ dat in navolgende jaren als leidraad zou dienen voor het ministerie van Economische Zaken²⁹. Naast stimulatie van in het rapport genoemde aandachtsgebieden wordt voorgesteld om de Maatschappij voor Industriële Projecten (MIP) op te richten, met als doel deelneming in het risicodragend vermogen bij veelbelovende (grote) projecten. In 1982 begon de MIP, maar 6 jaar later stond haar bestaan ter discussie³⁰. Om het technologiebeleid gestalte te geven werd in 1983 de Projectgroep Technologiebeleid ingesteld. In haar rapportage ziet zij voor de overheid geen gericht sturende taak; de overheid moet vooral ruimte geven aan de marktsector om de kansen die er liggen te benutten.³¹

In de jaren zeventig en tachtig werden bedrijfsverliezen op Keynesiaanse wijze gecompenseerd door middel van steunverlening om de werkgelegenheid te behouden. Opvallend in de hierboven genoemde Nota Selectieve Groei uit 1976, is de nadruk op de bestrijding van de structurele werkloosheid; over conjuncturele (‘tijdelijke’) werkloosheid wordt niet meer gesproken. Het (neo)klassieke denken over de werkloosheidsproblematiek deed hiermee haar (her)intrede. Volgens de (neo)klassieken werd werkloosheid veroorzaakt door relatief te hoge lonen, hetgeen kon worden opgelost door middel van loonmatiging.

In de jaren tachtig vormt werkloosheid het primaire probleem. Belangrijk struikelblok van het Tweede kabinet-Van Agt (1981-1982) vormde dan ook het werkgelegenheidsbeleid. De PVDA-ministers wilden het begrotingstekort verder laten stijgen om op deze wijze nieuwe arbeidsplaatsen te financieren. Deze Keynesiaanse opvattingen leidden uiteindelijk tot de val van het kabinet. De opvolgende kabinetten Lubbers zien als (neo)klassieke remedie voor werkloosheid, loonmatiging. Men trachtte door micro-economisch georiënteerde maatregelen, bijvoorbeeld loondifferentiatie en snellere ontslagprocedures, de arbeidsmarkt beter te laten functioneren. De vakbeweging werd door de economische malaise in het defensief gedwongen. Haar sterke onderhandelingspositie uit voorgaande jaren kwam onder druk te staan.

Doelstellingen en instrumenten van economische politiek in de periode 1973-1993 zijn:

a. Economische groei. De verschillende kabinetten in deze periode wensen een selectieve economische groei te bevorderen. Met name in de jaren tachtig onder het kabinet Lubbers

²⁹ Economische politiek in Nederland, Knoester, p.155.

³⁰ In 1988 pleitten VVD en CDA bij de behandeling van de begroting van Economische Zaken in de Tweede Kamer, voor opheffing van overheidsdeelname in de MIP.

Economische politiek in Nederland, Knoester, p.155.

³¹ Tweede Kamer, 1984 nr. 17973 p.28.

I en II wordt een (neo)klassieke no-nonsense politiek gevoerd; door middel van structuurversterkende maatregelen wordt getracht de economische groei en investeringen te herstellen. De kabinetten Lubbers hebben steeds gewerkt aan belastingvereenvoudiging en belastingverlaging om hiermee de economische groei te doen toenemen. Deze maatregelen die geïnspireerd zijn op de ideeën van aanbodeconomen, leiden tot een handhaving van de Nederlandse concurrentiepositie, maar zijn bovendien noodzakelijk om te komen tot eenwording van de Europese markt.

b. Werkgelegenheid. Werkloosheid en de bestrijding ervan staan gedurende deze gehele periode bovenaan de prioriteitenlijst van opeenvolgende kabinetten. Tot midden jaren zeventig wordt vooral nadruk gelegd op bestrijding van conjuncturele werkloosheid. Begin tweede helft van de jaren zeventig verdwijnt 'conjuncturele werkloosheid' uit de beleidsstukken en wordt volle aandacht geschonken aan maatregelen ter bestrijding van structurele werkloosheid. Begin jaren tachtig zien we een sterk toenemende aandacht voor de herverdeling van arbeid. Het kabinet Lubbers I ziet als oplossing voor het werkloosheidsprobleem vooral (neo)klassieke loonmatiging, alsook micro-economische maatregelen waaronder loondifferentiatie en de opheffing van vertragingen in ontslagprocedures. Het Tweede kabinet Lubbers komt als aanvulling op dit beleid met meer specifieke maatregelen zoals her- en bijscholing en de bevordering van deeltijdarbeid. Ook wordt verschillende keren voorgesteld te komen tot verlaging van het minimumloon ten einde werkgelegenheid te scheppen voor laaggeschoolden, omdat onder deze groep de werkloosheid het meest omvangrijk was. De kabinetten Lubbers voerden een politiek die gericht was op een verhoging van de arbeidsparticipatie. Dit beleid werd enerzijds gevoerd vanuit sociale motieven, hetgeen voorgaande kabinetten benadrukten, anderzijds ziet men een grotere deelname aan het arbeidsproces als economisch wenselijk omdat door een lage arbeidsparticipatie een deel van de potentiële productie verloren gaat en dit bovendien een zware last legt op de collectieve financiën.

c. Prijsstabiliteit. In de zeventiger jaren neemt de inflatie problematische vormen aan. De kabinetten in deze periode zijn dan vooral bezig met inflatiebestrijdende maatregelen. In de jaren tachtig wordt een stabiel(er) prijsniveau bereikt.

De minister van Economische Zaken, Lubbers nam tijdens het kabinet Den Uyl gedetailleerde prijsmaatregelen; zo werden bijvoorbeeld in 1975 en 1976 nederlandse bintjes van exact omschreven afmetingen gesubsidieerd als inflatiebestrijdingsmaatregel³²

Met de Machtigingswet van 1974 probeerde men de looninkomens, pachten, huren, dividenden, inkomens van vrije beroepen, enzovoort aan banden te leggen.³³

³² Kamerstuk 13919 nr. 1, Zitting 1975-1976.

³³ De Machtigingswet werd ingesteld naar aanleiding van de oliecrisis die eind 1973 ontstond. Economische politiek in Nederland, Knoester, p.144.

d. Inkomensverdeling. Het kabinet Den Uyl heeft als doelstelling ‘herverdeling van inkomens’ en welvaart moet in dienst staan van welzijn. Het daarop volgende kabinet (Van Agt I) had vooral het herstel van winstinkomens tot doel. De gehele jaren tachtig zien we als inflatiebestrijdingsmaatregel matiging van de inkomensontwikkeling terwijl men tevens probeert toch de koopkracht te handhaven.

In de jaren zeventig, met name in de tweede helft vinden loononderhandelingen doorgaans op centraal niveau plaats en wordt regelmatig ingegrepen in de lonen. De jaren tachtig worden vooral gekenmerkt door loonmatiging. Meerdere keren wordt voorgesteld om het minimumloon te verlagen, steeds zonder succes doordat het parlement zich ertegen verzet.

e. Betalingsbalansevenwicht. Doelstelling van alle kabinetten in deze periode: extern evenwicht. Daartoe worden een aantal belastingvereenvoudiging en belastingverlagings maatregelen genomen, waardoor de concurrentiepositie blijft gehandhaafd.

f. Gezonde overheidsfinancien. Den Uyl voert een stringent begrotingsbeleid en hanteert daarbij de 1-procentnorm, zoals hierboven reeds vermeld. De opvolgende kabinetten Van Agt I en II willen het financieringstekort verlagen en de druk op de overheidsfinancien stabiliseren. Het tegendeel wordt echter bereikt: onder deze kabinetten wordt het begrotingstekort opgestuwd tot ongekeerde hoogten. De opvolgende kabinetten Lubbers

zien zich daarom genoodzaakt tot een omvangrijke sanering van de overheidsfinancien. Daartoe wordt met kracht gepoogd de druk op de rijksbegroting te stabiliseren. Onder het no-nonsense motto ‘meer markt, minder overheid’ werden omvangrijke privatiseringsoperaties uitgevoerd.

De opeenvolgende kabinetten Lubbers weten het financieringstekort belangrijk terug te brengen.

g. Acceptabele sociale zekerheid. Zoals we hierboven al konden zien zijn de collectieve voorzieningen ondanks het verslechterde economische klimaat aanvankelijk nog doorgegroeid. De invoering van de 1-procentnorm markeerde een ommekeer in de ideeën omtrent de collectieve voorzieningen omdat daarmee beheersing van de groei van de collectieve sector tot beleidsvraagstuk werd gemaakt. Het was de prelude op de bezuinigingsoperaties en herziening van het stelsel van sociale zekerheid zoals de kabinetten in de jaren tachtig nastreefden.

h. Specifieke doelstellingen. Meest specifiek is misschien wel de omzwaai van uitbreiding van de collectieve sector hetgeen in de zeventiger jaren toch doelstelling blijft, naar vergaande deregulering en privatisering in de tachtiger jaren. De instelling van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering³⁴ die zich bezighield met

³⁴ In 1982 ingesteld door de Minister van Financiën, Staatsalmanak 1988, N23.

verzelfstandiging, afstoting en uitbesteding van overheidsactiviteiten, is een van de dingen die voortkwamen uit de privatiseringsgedachte. Verzelfstandiging van de Postbank, PTT en NOS zijn enkele voorbeelden van privatisering. Ook werd onder het kabinet Lubbers I begonnen met de verkoop van staatseigendom, bijvoorbeeld staatsdeelnemingen in bedrijven.³⁵ Andere specifieke doelstelling die begin jaren negentig gerealiseerd werd is de vereenvoudiging van belastingtarieven en de uniformering van de heffingsgrondslag van directe belastingen en volksverzekeringen, waarmee uitvoering werd gegeven van het advies van de Commissie-Oort.

4.4 Economisch Herstel: the dutch model, 1993 - 1998

Op 1 januari 1993 is Europa een Gemeenschappelijke markt geworden. Belangrijke rol in het beleid van kabinet Kok I, aangetreden in 1994, wordt gevormd door het Verdrag van Maastricht en dan met name de zogeheten convergentiecriteria voor de Europese en Monetaire Unie, te weten de maximale overheidsschuld, het (maximale) vorderingensaldo, het (maximale) inflatiepercentage en de rente.³⁶ Het deelnemen aan de Europese Monetaire Unie (EMU) heeft tot gevolg dat het wisselkoersbeleid en monetaire politiek als beleidsinstrumenten van de (nationale) overheid in de nabije toekomst gaan verdwijnen.³⁷

In de tweede helft van de jaren tachtig begon de economie weer langzaam aan te trekken. Deze opwaartse beweging culmineerde in de jaren negentig in een zo'n krachtige economische groei, dat Nederland internationale belangstelling begon te genieten vanwege haar economische prestaties. In de periode 1994-1996 was de Nederlandse economische groei groter dan het Europese gemiddelde, hetzelfde gold de werkgelegenheid. Bij dit laatste punt dient echter gelijk een kanttekening geplaatst: de OESO heeft aangegeven dat 'de breed gedefinieerde werkloosheid (inclusief WAO, VUT, Melkertbanen e.d.) helemaal niet daalt en bij een kwart van de beroepsbevolking blijft steken, het niveau dat medio jaren tachtig werd bereikt'.³⁸

Een verklaring voor de economische prestaties van de laatste jaren kan gevonden worden in de belangrijke beleidswijzigingen die zich in de jaren tachtig hebben voltrokken als noodgedwongen reactie op de ontspoorde economie, waarvan de uit de hand gelopen

³⁵ Economische politiek in Nederland, Knoester, p. 162-163.

³⁶ Basisboek Macro-economie, P.H.G. Sanders e.a., Groningen 1996, p. 286-291.

³⁷ Economische Statistische Berichten (ESB)-artikel van de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken, S.J.G. van Wijnbergen, Den Haag 7 januari 1998.

³⁸ ESB-artikel 7 januari 1998, van Wijnbergen.

collectieve uitgaven en de toenemende werkloosheid in de zeventiger- en begin tachtiger jaren illustraties zijn.³⁹

Kok richt zich net als Lubbers, op structurele verbeteringen van de Nederlandse economie. Financieel-economische hoofdpunten van het regeringsbeleid zijn⁴⁰:

- Het bevorderen van werkgelegenheid en arbeidsparticipatie en hiermee gelijktijdig verlaging van de collectieve lasten, c.q. het terugdringen van het beroep op sociale voorzieningen. Als instrument hiertoe wordt een actief arbeidsmarktbeleid gevoerd en de werking van het marktmechanisme op de (organisatie van de) uitvoering van het betreffende beleid bevordert. De 'Een-loket-benadering' wordt als effectief middel gezien om een werkloze te herplaatsen in het arbeidsproces.

Belangrijk in het kader van de arbeidsparticipatie is ook de privatisering van de ziektewet: doordat werkgevers zelf verantwoordelijk zijn voor verstrekking van de ziekteuitkeringen worden zij gestimuleerd maatregelen te nemen om het ziekteverzuim te minimaliseren.

- Bevordering van de werking van het marktmechanisme om zo economische groeimogelijkheden te versterken. De nieuwe mededingingswet en de daaronder gecreëerde Nederlandse Mededingings Autoriteit (NMA) zijn instrumenten om competitieve markten tot stand te brengen.⁴¹

- Verdere terugdringing van 's Rijks financieringstekort. Dit is zoals hierboven al werd aangegeven, in Europees verband noodzakelijk om deel te kunnen nemen aan de EMU.

- Het marktmechanisme in de zorgsector introduceren om de uitgavengroei te remmen.

- Het vergroten van de concurrentiepositie binnen de Europese Unie. Gestreefd wordt naar verdere versterking van de marktwerking en vermindering van (belemmerende) regelgeving, waardoor Nederlandse bedrijven zich slagvaardiger kunnen bewegen op inter-nationaal terrein. Door meer dynamiek op de goederen- en dienstenmarkten wordt het banenaanbod vergroot.

Er wordt door het kabinet Kok ook veel geïnvesteerd in de verbetering van de (fysieke) infrastructuur om de Nederlandse positie als logistiek knooppunt (o.a. Schiphol en de Rotterdamse haven) van Europa te behouden.

5 Handelingen

5.1 Doelstellingen en instrumenten van macro-economische politiek

(1.)

³⁹ De ontwikkeling van de Nederlandse economie in internationaal perspectief, Directie Algemene Economische Politiek (AEP). Den Haag 1997.

⁴⁰ Hoofdpunten van het Regeringsbeleid 1995.

⁴¹ Over het mededingingsbeleid verschijnt een deelrapport.

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden, mede-vaststellen, coördineren en evalueren van het macro-economisch beleid.

Periode: 1945-

Produkt: beleidsnota's b.v. Bestek '81, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(2.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan voorbereiding, coördinatie en evaluatie van beleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: (interne) nota's, brieven, notities, adviezen

(3.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het leveren van bijdragen aan de Raad voor Economische Aangelegenheden.

Periode: 1945-

Produkt: adviezen, rapportages e.d.

Opmerking: De praktische uitvoering van het REA-pakket ligt bij het kabinet van de Minister President en bij de minister van Economische Zaken

Bron: Coördinatie op hoog niveau, p. 54-55.

(4.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het budgettair of begrotingsbeleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

Opmerking: In 1971 is de (interdepartementale) Studiegroep Begrotingsruimte ingesteld.

(5.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het monetair beleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(6.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het loon- en prijsbeleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(7.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het arbeidsmarktbeleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(8.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het sectorstructuurbeleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(9.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het innovatiebeleid vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(10.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van het beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties

(11.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het voorbereiden, coördineren en evalueren van de hervormingspolitiek vanuit een macro-economische invalshoek.

Periode: 1945-

Produkt: b.v. beleidsnota's, beleidsnotities, rapporten, adviezen, evaluaties.

Opmerking: De hervormingspolitiek is gericht op de beïnvloeding van de economische orde, door toepassing van regelingen ten aanzien van overheidseigendom, ondernemingsrecht, sociale verzekeringen en sociale voorzieningen.

(12.)

Actor: Minister van Financien in overeenstemming met de minister van Economische Zaken

Handeling: Het gelijktijdig met een zelfde percentage verhogen of verlagen van verschillende belastingtarieven.

Periode: 1971-

Bron: Knoester p.126-127

Opmerking: Deze zogenoemde wiebeltax werd door de minister van Financien Witteveen in 1971 ingevoerd als nieuw conjunctuurpolitiek-instrument om met name de overbesteding aan te pakken.

(13.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het nemen van gedetailleerde prijsmaatregelen om de inflatie te bestrijden.

(14.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het nemen van maatregelen om de herstructurering van bestaande Nederlandse bedrijven te bevorderen.

Periode: 1945-

(15.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het adviseren (aan de ministerraad) over fiscale aangelegenheden.

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

Periode: 1945-

(16.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden van de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving in het kader van het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. wetten, regels, nota's

(17.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan de totstandkoming, wijziging en intrekking van wet- en regelgeving in het kader van het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. nota's, brieven

(18.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het totstandkomen, wijzigen en intrekken van wet- en regelgeving inzake het budgettair of begrotingsbeleid, het monetair beleid en het loon- en prijsbeleid in het kader van de kwantitatieve economische politiek.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. wetten, regelingen.

(19.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het totstandkomen, wijzigen en intrekken van wet- en regelgeving inzake het arbeidsmarktbeleid, sectorstructuurbeleid, innovatiebeleid en het beleid ten aanzien van de ruimtelijke ordening in het kader van de kwalitatieve economische politiek.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. wetten, regelingen.

(20.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van bijdragen aan het totstandkomen, wijzigen en intrekken van wet- en regelgeving inzake overheidseigendom, ondernemingsrecht, sociale verzekeringen en sociale voorzieningen in het kader van de hervormingspolitiek.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. wetten, regelingen.

(21.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden, vaststellen en uitvoeren van onderwijsactiviteiten op het terrein van de macro-economische politiek.

Periode: 1945-

Produkt: onderwijsplannen, onderwijsmateriaal

(22.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden van intern (wetenschappelijk) onderzoek en het vaststellen van onderzoeksrapporten inzake het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: nota's, notities, onderzoeksrapporten

(23.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden en begeleiden van extern (wetenschappelijk) onderzoek betreffende het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: nota's, notities

(24.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het verstrekken van subsidies aan personen, bedrijven en instellingen die actief zijn op het terrein van het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. beschikkingen

(25.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen en het doen innen van heffingen van personen, bedrijven en instellingen die actief zijn op het terrein van het macro-economisch beleid.

Periode: 1945-

Produkt: o.a. heffingen

5.2 Advies- en overlegkader

(26.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het instellen van de Centraal Economische Commissie

(27.)

Actor: Centrale Economische Commissie

Handeling: Het leveren van inhoudelijke sociaal-economische en financiële adviezen aan de (Onder-)Raad van Economische Aangelegenheden.

Periode: 1945-

Bron: Coördinatie op hoog niveau, institutioneel onderzoek naar de ministeriele coördinatieorganen en de ambtelijke voorportalen, 1945-1990. p.126

(28.)

Actor: Centrale Economische Commissie

Handeling: Het ten behoeve van de Raad van Economische Aangelegenheden coördinerend optreden met betrekking tot de vraagstukken van het algemeen sociaal-economisch en financieel regeringsbeleid.

Periode: 1945-

Bron: Taakbeschrijving AEP 1994.

(29.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van inhoudelijke bijdragen aan de Centraal Economische Commissie.

Opmerking: Zie Coord. op Hoog Niveau p.126-127

(30.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het voeren van het secretariaat van de Centrale Economische Commissie.

Bron: Taakbeschrijving AEP 1994.

(31.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het adviseren aan de ministerraad over alle stukken op sociaal-economisch en financieel terrein die in het kabinet aan de orde zijn.

Periode: 1945-

Opmerking: voorbeelden zijn Centraal Economisch Plan, SER-advies voor de middellange termijn, Voorjaarsnota.

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(32.)

Actor: Centraal Planbureau

Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken betreffende economische aspecten van beleidsmaatregelen.

Periode: 1945-

(33.)

Actor: Centraal Bureau voor de Statistiek

Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken betreffende economische aspecten van beleidsmaatregelen.

Periode: 1945-

(34.)

Actor: Centrale Plan Commissie

Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken betreffende economische aspecten van beleidsmaatregelen.

Periode: 1945-

(35.)

Actor: Centrale Commissie voor de Statistiek

Handeling: Het adviseren van de minister van Economische Zaken betreffende economische aspecten van beleidsmaatregelen.

Periode: 1945-

(36.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen van besluiten tot in- en samenstelling van *permanente* intradepartementale overlegorganen.

Periode: 1945-

Produkt: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag

Opmerking: Tijdelijke intradepartementale organen worden meestal voor het voorbereiden of afdoen van een bepaald dossier ingesteld.

(37.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot in- en samenstelling van *permanente* interdepartementale commissies, en tot benoeming van ministeriële vertegenwoordigers in die commissies.

Periode: 1945-

Produkt: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag, vacatiegelden

Opmerking: Het voorzitterschap en/of secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken.

(38.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot in- en samenstelling van *tijdelijke* interdepartementale commissies.

Periode: 1945-

Produkt: Beschikkingen inzake instelling, benoeming, ontslag, vacatiegelden

Opmerking: Het voorzitterschap en/of secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken.

(39.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het mede instellen van vaste en tijdelijke interdepartementale commissies waarvan het voorzitterschap en/of secretariaat niet bij het Ministerie van Economische Zaken berust en het voordragen van vertegenwoordigers.

Periode: 1945-

Bron: Bijl. HdTK 1995-1995, 21 108, nr. 5

(40.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden van een koninklijk besluit of wet tot instelling van *vaste* externe adviescolleges op het terrein van de macro-economische politiek.

Periode: 1945-

Opmerking: 1. Het secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken.

2. De instelling kan onderdeel van een wet of koninklijk besluit vormen.

Bron: Kaderwet adviescolleges

(41.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen van een instructie voor, dan wel goedkeuren van interne regelingen van *vaste* externe adviescolleges op het terrein van de macro economische politiek.

Periode: 1945-

Producten: o.m. instructies voor de secretaris, reglementen van orde

Bron: Kaderwet adviescolleges

(42.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot instelling en inrichting van *tijdelijke* externe adviescolleges op het terrein van de macro economische politiek.

Periode: 1945-

Producten: o.m. Aanstellingsbesluiten, instructies voor de secretaris, reglementen van orde

Bron: Kaderwet adviescolleges

(43.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het vaststellen of voorbereiden van besluiten tot benoeming, ontslag e.d. van leden, voorzitter, secretaris en ministeriële vertegenwoordigers in *vaste* en *tijdelijke* externe adviescolleges.

Periode: 1945-

Producten: Aanstellingsbesluiten, vacatiebesluiten

Opmerking: 1. Het secretariaat berust bij ambtenaren van het Ministerie van Economische Zaken.

Bron: Kaderwet adviescolleges

(44.)

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het instellen van (sub)commissies en benoemen van leden ter voorbereiding van adviezen of directe advisering aan de minister.

Periode: 1945-

(45.)

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het vaststellen van een interne regeling van de werkzaamheden.

Periode: 1945-

(46.)

Actor: Adviescolleges

Handeling: Het uitbrengen van jaarverslagen en andere evaluatieverslagen aan de minister van Economische Zaken.

Periode: 1945-

(47.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het mede instellen van vaste en tijdelijke externe adviescolleges waarvan het voorzitterschap en/of het secretariaat *niet bij EZ* berust en het voordragen van vertegenwoordigers, dan wel het benoemen van leden, voorzitter en ministeriële vertegenwoordigers.

Periode: 1945-

(48.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het instellen van externe overlegorganen die onder de primaire verantwoordelijkheid van de Minister van Economische Zaken vallen en het benoemen e.d. van EZ-vertegenwoordigers:

- in het bestuur;
- in commissies, platforms e.d.

Periode: 1945-

(49.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het mede instellen van externe overlegorganen die *niet* onder de primaire verantwoordelijkheid van de minister van EZ vallen en benoemen e.d. van EZ-vertegenwoordigers:

- in het bestuur;
- in commissies, platforms e.d.

Periode: 1945-

(50.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het instellen van de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering.

5.3 Internationale (macro)economische politiek

(51.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het mede-voorbereiden van het vaststellen, wijzigen en intrekken van internationale regelingen inzake het macro-economische beleid en het presenteren van Nederlandse standpunten in intergouvernementele organisaties.

Periode: 1945-

Produkt: internationale regelingen, nota's, notities, rapporten

(52.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het deelnemen aan internationaal overleg over algemeen economisch beleid.

Produkt: bijvoorbeeld bijdragen aan OESO werkgelegenheidsrapport.

Opmerking: bijvoorbeeld OESO en EU

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(53.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het verstrekken van informatie inzake de macro-economische politiek aan intergouvernementele organisaties.

Periode: 1945-

(54.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het organiseren van vergaderingen, symposia, beurzen e.d. van niet-gouvernementele organisaties op het gebied van de macro-economische politiek.

Periode: 1945-

Produkt: Platform Globalisering 1994.

Opmerking: In 1994 werd op initiatief van minister Andriessen een groot eenmalig evenement georganiseerd over de globalisering van de economie.

Bron: taakbeschrijving AEP 1994

(55.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het bijwonen van vergaderingen, symposia, beurzen e.d. van niet-gouvernementele organisaties op het gebied van de macro-economische politiek.

Periode: 1945-

5.4 Algemeen

(56.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het beantwoorden van kamervragen en het anderszins op verzoek incidenteel informeren van de Kamers der Staten Generaal inzake het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: brieven, notities

(57.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het verstrekken van informatie aan de Commissies voor de Verzoekschriften van de Staten Generaal, aan overige kamercommissies en aan de Nationale Ombudsman naar aanleiding van klachten van burgers betreffende ontwikkelingen inzake het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: brieven, notities

(58.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het beslissen op beroepschriften naar aanleiding van beschikkingen inzake het macro-economische beleid en het voeren van verweer in beroepschriftenprocedures voor de Raad van State en/of de kantonrechter.

Periode: 1945-

Produkt: beschikkingen, verweerschriften

(59.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het opstellen van de EZ-begroting en de Memorie van Toelichting.

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(60.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden van ministerraadvergaderingen.

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(61.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het regelmatig rapporteren (aan de ministerraad) over de conjuncturele ontwikkeling.

Periode: 1945-

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(62.)

Actor: Minister van Economische Zaken/AEP

Handeling: Het verrichten van economisch onderzoek.

Produkt: o.a. onderzoeksrapportages

Bron: taakomschrijving AEP 1994.

(63.)

Actor: Centraal Planbureau

Handeling: Het verstrekken van economische gegevens aan de minister van Economische Zaken.

Periode: 1945-

(64.)

Actor: Centraal Bureau voor de Statistiek

Handeling: Het verstrekken van economische gegevens aan de minister van Economische Zaken.

Periode: 1945-

(65.)

Actor: Centrale Plan Commissie

Handeling: Het verstrekken van economische gegevens aan de minister van Economische Zaken.

Periode: 1945-

(66.)

Actor: Centrale Commissie voor de statistiek

Handeling: het verstrekken van economische gegevens aan de minister van Economische Zaken.

Periode: 1945-

(67.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het leveren van inhoudelijke bijdragen aan de Interdepartementale Begeleidingscommissie Privatisering.

(68.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het beantwoorden van vragen van individuele burgers, bedrijven en instellingen inzake het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: brieven, notities

(69.)

Actor: Minister van Economische Zaken

Handeling: Het voorbereiden, vaststellen en uitvoeren van voorlichtingsactiviteiten op het terrein van het macro-economische beleid.

Periode: 1945-

Produkt: voorlichtingsplannen, voorlichtingsmateriaal

6 Bijlagen

6.1 Actorenoverzicht

1. Minister van Economische Zaken

De Minister van Economische Zaken is eerst verantwoordelijke op het gebied van de macro-economie. Binnen het departement zijn verschillende (beleids)directies werkzaam op dit terrein:

Onder de Directie Algemene Economische Politiek (AEP) vallen de volgende afdelingen:⁴²

- Collectieve sector en inkomensbeleid;
- Algemeen Economisch en Arbeidsmarktbeleid en contacten CPB;
- Fiscale Zaken;
- Algemene Politieke en Parlementaire Aangelegenheden (waaronder het Bureau Ministerraadstukken valt);
- Economisch Onderzoek en contacten CBS

Belangrijkste taken van AEP zijn het behandelen van:

- a. algemene beleidsvraagstukken en coördinatie van aangelegenheden, die onder meer dan één onderdeel van het ministerie ressorteren, waaronder het contact met het parlement;
 - b. aangelegenheden betreffende het Centraal Bureau voor de Statistiek en het Centraal Planbureau;
- bestuderen van structuur en conjunctuur van de Nederlandse economie;
 - voorbereiden van en adviseren over algemene economische maatregelen;

De Directie FEZ, waaronder de afdelingen Financieel-Economisch Beheer en Begrotingszaken vallen.⁴³

Taken zijn onder andere:

- samenstellen van de jaarlijkse (suppletoire) begrotingen;
- opstellen van de jaarrekening als onderdeel van de Rijksrekening;
- uitbrengen van financieel-economische beleidsadviezen;
- beoordelen van financieel-economische en budgettaire gevolgen van het beleid;
- uitoefenen van toezicht op de uitvoering van de begroting in het bijzonder met betrekking tot de rechtmatige en doelmatige besteding van de begrotingsgelden.

⁴² Staatsalmanak 1996-97, M2-3.

⁴³ Staatsalmanak 1996-97, M4.

Het Directoraat Generaal Buitenlandse Economische Betrekkingen (BEB) waaronder de Directie Marktverkenning en Beleidsstrategie (DMB) ressorteert, die tot taak heeft zorg te dragen voor samenhangend en innovatie-economisch buitenlandbeleid aan de hand van analyses en verkenningen. Onder deze directie vallen de afdeling Marktverkenning en Economische Analyse, afdeling Beleidsstrategie en Coördinatie en de afdeling Financiën en Begroting.⁴⁴

2. *Centrale Economische Commissie (CEC)*

is ambtelijk voorportaal van de Raad voor Economische Aangelegenheden (REA).

Taak :

- de REA desgevraagd of eigener beweging adviseren;
- ten behoeve van de REA coördinerend werkzaam zijn met betrekking tot vraagstukken van het algemeen sociaal-economisch en financieel regeringsbeleid.

Voorzitter is de secretaris-generaal van Economische Zaken.

3. *Centraal Planbureau (CPB)*

Dienst. Taak:

- het ontwerpen van een Centraal Economisch Plan;
- verschaffen ten behoeve van de voorbereiding van het regeringsbeleid van wetenschappelijk onderbouwde informatie omtrent het economisch aspect van maatregelen op de onderscheiden beleidsterreinen;
- jaarlijks publiceren Macro Economische Verkenning en een Centraal Economisch Plan;
- onderzoek naar vooruitzichten op middellange termijn voor onze volkshuishouding als geheel en voor de verschillende sectoren afzonderlijk.

4. *Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS)*

Dienst. Taak: leveren van onpartijdige, statistische informatie zowel ter ondersteuning van besluitvorming bij de overheid en in het bedrijfsleven als ter ondersteuning van maatschappelijke discussies.

5. *Centrale Plan Commissie (CPC)*

Taak: de directie van het CPB adviseren mbt de werkzaamheden van het bureau. De voorzitter is onafhankelijk.

6. *Centrale Commissie voor de Statistiek (CCS)*

Taak: algehele leiding geven aan de overheidsstatistiek.

De voorzitter is onafhankelijk.

⁴⁴ Staatsalmanak 1998, M5

6.2 Literatuur- en bronnenoverzicht

- Basisboek Macro-economie*. P.H.G. Sanders e.a. Groningen 1996.
- De Nederlandse economie 1945-1980, Herstel, groei, stagnatie*, F.A.M. Messing. Haarlem 1981.
- De ontwikkeling van de Nederlandse economie in internationaal perspectief*, Directie Algemene Economische Politiek. Den Haag 1997.
- Economie en geld, deel: De Nederlandse economie, een beschrijving. Deel: De wereldeconomie: de internationale dimensie van het economisch leven*. Heerlen 1992.
- Economie met open grenzen, vervolgrapportage*, ministerie van Economische Zaken. Den Haag 1992.
- Economische politiek in Nederland*, A. Knoester. Leiden 1989.
- Economische Statistische Berichten: artikel van de secretaris-generaal van het ministerie van Economische Zaken* S.J.G. van Wijnbergen. Den Haag 7 januari 1998.
- Hoofdpijnen beleid economische infrastructuur*, ministerie van Economische Zaken van Verkeer en Waterstaat en van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer. Den Haag 1987.
- Internationaal publiekrecht in vogelvlucht*, Kooijmans. Leiden 1994.
- Leerboek Algemene Economie, macro-economie*, E.C. van Iersel (red.). Tweede herziene druk, Leiden 1990.
- Macro-economie en stabilisatiepolitiek*, G.E. Hebbink en B.C.J. van Velthoven. Groningen 1996.
- Meerjarenprogramma werkgelegenheid*. Den Haag 1996.
- Nota inzake de selectieve groei (Economische Structuurnota)*, ministerie van Economische Zaken. Den Haag 1976.
- Nota inzake groei en structuur van onze economie*, ministerie van Economische Zaken. Den Haag 1966.
- Staatsalmanak 1996-1997*.
- Subsidieoverzicht rijksoverheid*, ministerie van Financien / Directie Begrotingszaken. Den Haag 1998.
- Taakbeschrijving van de directie Algemene Economische Politiek (AEP)* 1994.
- Voortgangsnota Economisch Structuurbeleid, (Sectornota)*, ministerie van Economische Zaken. Den Haag 1980.

Kamerstukken

- nr. 24400 001 (Rijksbegroting 1996)
- nr. 23900 006 XIII (Rijksbegroting 1995)
- nr. 23639 001 (Concurrentie en werkgelegenheid in EU, 1994)
- nr. 23031 001 (Industriebeleid jaren negentig, 1993)
- nr. 22800 002 XIII (Rijksbegroting 1993)
- nr. 22300 002 XIII (Rijksbegroting 1992)
- nr. 21670 006

007

008

009 (Economie met open grenzen, vervolgrapportage, 1992)

nr. 22066 003 (Financiering Nederlandse staatsschuld, 1991)

nr. 21800 002 XIII (Rijksbegroting 1991)

nr. 21300 002 XIII (Rijksbegroting 1990)

nr. 216700 001

002 (Economie met open grenzen)

nr. 20800 002 XIII (Rijksbegroting 1989)

nr. 18400 001

002 (Macro-economisch beleid op de middellange termijn, 1984)

nr. 17973, 1984.

nr. 13919, 1976.

*Pivotrapporten*⁴⁵

Coördinatie op Hoog Niveau, samengesteld door L. Hovy. Den Haag 1992.

Deelrapporten die tezamen het marktordeningsbeleid beschrijven worden momenteel samengesteld door A. Mietes en J.J.A. Berrevoets, beide werkzaam bij de Rijksarchiefdienst in Den Haag. In concept liggen gereed:

- Het ijkwezen: meten en wegen;
- Consumentenbeleid;
- Mededingingsbeleid.

Energiebeleid, samengesteld door L. Hovy e.a. Den Haag 1998.

Geschiedschrijving van de toekomst, een onderzoek naar instituties en handelingen met betrekking tot de algemene wetenschappelijke voorbereiding van het Regeringsbeleid, (1892)1945-1996, samengesteld door C. Zeegers. Den Haag 1997.

Staatsdeelnemingen, samengesteld door G. Beks. Den Haag 1996.

⁴⁵ Een deel van de hier genoemde rapporten is reeds in drukvorm verschenen, een ander deel bestaat nog slechts in concept.